

Verslag Broedseizoen 2019

Samenvatting

Het was weer een bijzonder jaar voor de nestkastbroeders en de nestkastenwerkgroep in de regio Uden. Het totaal aantal gecontroleerde nestkasten steeg in 2019 met 6,1% van 806 naar 855. Dit komt voornamelijk doordat Hartje Groen als nieuw gebied opgestart is met 41 kasten! Er werden in totaal 6.569 eieren aangetroffen, daaruit kwamen 5.319 jongen waarvan er uiteindelijk 5.081 uitvlogen. Dit is verreweg het hoogste aantal eieren en nakomelingen dat we ooit gehad hebben, maar liefst 23% meer dan de 5372 eieren uit 2017, het vorige record jaar (met toen 4.086 jongen uit het ei en 3.594 uitgevlogen jongen).

Het bezettingspercentage van de kasten was met 84,4% de hoogste sinds 2012 en ook hoger dan het langjarig gemiddelde van 78,9%. De Koolmees steeg tot een van de hoogste waarden sinds 2003 en de Pimpelmees had een iets beter jaar dan in 2017 maar zit nog steeds laaggemiddeld. Voor de Boomklever was het, na zeven jaren van daling, nu eindelijk weer eens een goede bezetting!

De lente van 2019 was zacht, vrij droog en zeer zonnig. De lente begon onstuimig met veel wind en neerslag, maar temperaturen boven normaal. In de tweede helft van maart werd het rustig weer met slechts af en toe een zwakke storing en over het algemeen nog steeds temperaturen boven normaal. April kende een sterk wisselend weerbeeld, waarbij enkele koude dagen met (winterse) buien werden afgewisseld door zonnige perioden met zomers warme dagen. Mei verliep koel en kende weinig uitschieters. In de eerste helft van de maand kwam het lokaal af en toe tot nachtvorst. De lente was aan de droge kant met gemiddeld over het land 154 mm neerslag tegen een langjarig gemiddelde van 172 mm. Maart was een natte maand, april en mei waren vrij droog. Met over het land gemiddeld 593 uren zon tegen 517 uur normaal was de lente zeer zonnig. Dit is vooral te danken aan april, dat zeer zonnig was. De zomer was zeer warm, zeer zonnig en aan de droge kant, extreme hitte in opnieuw een zeer warme zomer. Met in De Bilt een gemiddelde temperatuur van 18,4 °C tegen normaal 17,0 °C was de zomer zeer warm. Sinds 1901 waren er slechts drie zomers warmer, de warmste zomer was die van 2018. De zomer was aan de droge kant.

Door het rustige weer in maart kwam de eileg dit jaar vroeg op gang maar was verder gemiddeld. Het broedsucces was voor de meeste soorten gelijk of slechter dan het langjarig gemiddelde alleen de Boomklever (81% tegenover een langjarig gemiddelde van 75,1%) was een positieve uitzondering. De Zwarte mees en Gekraagde roodstaart hadden een uitermate slecht jaar met een broedsucces van respectievelijk 60% en 45%.

De legselgrootte het eerste legsel van de Koolmees was met 8,6 eieren net iets kleiner dan het langjarig gemiddelde van 8,7 eieren. De legselgrootte van de vervollegsels, was met 6,2 eieren, ook laaggemiddeld. Voor de Pimpelmees was het eerste legsel dit jaar, met 10,3 eieren iets groter dan het langjarig gemiddelde van 10,1 eieren. Net als bij de Koolmees waren echter de vervollegsels (6,2 eieren) ook aan de kleine kant. De gemiddelde legselgrootte van de Gekraagde roodstaart (7,3 eieren) is hoger dan het langjarig gemiddelde van 5,6 eieren en de hoogste gemeten sinds 2003. Ook de Zwarte mees (gemiddeld 8,5 eieren) was hooggemiddeld. De legselgroottes van Bonte vliegenvanger (5,9 eieren) en Spreeuw (5,0 eieren) waren gemiddeld. Voor de Boomklever (6,5 eieren) en Grote

bonte specht (4,9 eieren) waren de legsels aan de kleine maat en lijken de laatste jaren onder druk te staan, maar er zijn niet veel legsels waarop dit gebaseerd is.

Met 11 april was de gemiddelde eerste eidatum voor de Koolmees een week vroeger dan vorig jaar en gemiddeld over de laatste 15 jaar. De gemiddelde eerste eidatum van de Pimpelmees, op 8 april, was ook ongeveer een week (8 dagen) vroeger dan in 2018. Voor beide soorten was het allereerste ei dat gelegd werd (1 april voor de Koolmees en 31 maart voor de Pimpelmees) ook gemiddeld over de laatste 15 jaar. De Boomklever begon gemiddeld op 6 april en de Zwarte mees was eindelijk weer eens de vroegst eileggende soort met een gemiddeld begin van de eileg van de eerste legsels op 31 maart. De Bonte vliegenvanger en de Gekraagde roodstaart, die in Afrika overwinteren, begonnen, respectievelijk 2 en 1 mei; resp. gemiddeld en vroeggemiddeld.

Dit jaar werden in het werkgebied van Vogelwacht Uden de Afrikagangers vroeggemiddeld voor het eerst gemeld. De Bonte vliegenvanger werd op 5 april en de eerste Gekraagde Roodstaart van de regio werd op 30 maart gezien in het werkgebied van de Vogelwacht Uden e.o. in de Maashorst. Voor de Koolmees waren er 93 vervolglegsels (22,3%) een verdubbeling van vorig jaar en hoog vergeleken met het langjarig gemiddelde van 16,7%. Van de Pimpelmees waren er maar 6 vervolglegsels (5,3%) en dat is laaggemiddeld ten opzichte van het langjarig gemiddelde van 6,9%. Normaal is het vervolgpercentage van de Pimpelmees ongeveer 40% van die van de Koolmees, dit jaar was dat maar 24%.

Al met al was het alleen voor de Boomklever, en in mindere mate de Koolmees een goed jaar en voor de Pimpelmees, Zwarte Mees en Grote Bonte Specht weer een slecht jaar. Voor de andere soorten was het een gemiddeld jaar (zie tabel hieronder).

Soort	Bezettings- graad	Broed- succes	Legselgrootte	Vervolglegsel - percentage	Totaal beeld 2019
K	↑↑	↔	↔	↑↑	↑
P	↓↓	↔	↔	↔	↓
BVL	↔	↔	↔	nvt	↔
BKL	↑↑	↑↑	↓	nvt	↑↑
GR	↓	↓↓	↑↑	nvt	↔
ZM	↓	↓↓	↑	nvt	↓
GBS	↑↑	↓↓	↓	nvt	↓
S	↑	↔	↔	nvt	↔

↑↑: Hoog
↓↓: Laag

↑: Hooggemiddeld
↓: Laaggemiddeld

↔: Gemiddeld

Inhoudsopgave

1	Broedresultaten per gebied.....	6
1.1	Odiliapeel Oost (OO).....	6
1.2	Odiliapeel West (OW).....	6
1.3	Maashorst Slingerpas (MS).....	7
1.4	Maashorst Drie Vennen (DV).....	7
1.5	Maashorst Hengstheuveld (HH).....	8
1.6	Maashorst Schaijk (Sch).....	8
1.7	Doelenweg - Golfbaan (DoGo).....	9
1.8	Goorsche bossen (GB).....	9
1.9	Achter de Berg (AdB).....	10
1.10	Velp.....	10
1.11	Franse Baan (FB).....	11
1.12	Hartje Groen (HG).....	12
1.13	Thuiswerkers (TW).....	12
2	Resultaten per soort.....	13
2.1	Koolmees.....	13
2.2	Pimpelmees.....	15
	Bonte vliegenvanger.....	17
2.3	Boomklever.....	18
2.4	Gekraagde roodstaart.....	19
2.5	Spreeuw.....	19
2.6	Grote bonte specht.....	20
2.7	Zwarte mees.....	21
2.8	Boomkruiper.....	21
2.9	Roodborst.....	21
2.10	Winterkoning.....	21
2.11	Witte kwikstaart.....	21
	Vergelijking met voorgaande jaren.....	22
2.12	Algemene indruk broedseizoen.....	22
2.13	Aantal kasten en bezettingspercentage.....	23
2.14	Broedsucces (uitgevlogen jongen/gelegd ei).....	24
2.15	Legselgrootte.....	25
2.16	Gemiddelde datum eerste eileg.....	26
2.17	Aankomst Afrikagangers.....	28
2.18	Percentage vervollegsels.....	29
2.19	Totaalbeeld van alle soorten.....	30
3	Nestkasten voor hulp aan bestrijding overlast Eikenprocessierups.....	31
3.1	Introductie.....	31
3.2	De Praktijk.....	31
3.3	Overlast.....	33
3.4	Conclusie.....	33
3.5	Links en literatuur.....	33

4	Nestplan voor Zwarte mees, Kuifmees en Matkop	34
4.1	Introductie	34
4.2	Zwarte mees	34
4.3	Kuifmees	35
4.4	Matkop	37
4.5	Conclusie	38
5	Weeroverzicht broedseizoen 2019	41
5.1	Lente 2019 (maart, april, mei)	41
5.2	Zomer 2019 (juni, juli):	42
6	Dankwoord	45

Conny met een jongen Koolmees

1 Broedresultaten per gebied

1.1 Odiliapeel Oost (OO)

In het oostelijk gedeelte van de bossen van Odiliapeel hingen 69 kasten. Die waren allemaal bezet. 29 kasten werden bezet door de Koolmees (42%) en negentien door de Pimpelmees (28%), acht door de Boomklever (12%), zes door een Bonte vliegenvanger (9%) en zeven door Grote bonte spechten (10%). Het vervolglegselfpercentage voor de Koolmees is 25%. De broedresultaten in de bossen van Odiliapeel Oost zijn in de volgende tabellen samengevat.

Odiliapeel Oost 2019	Legsels	Eieren	Jongen uit	% jongen	# Jongen uitgevlogen	% Jongen uitgevlogen	Broed-succes	Allereerste eidatum	Gem. eerste eidatum	Gem. Legsel-grootte
Koolmees	28	242	217	90%	216	100%	89%	4-apr-19	13-apr-19	8,6
Koolmees vervolg	7	43	35	81%	34	97%	79%	4-mei-19	18-mei-19	6,1
Pimpelmees	19	199	185	93%	183	99%	92%	31-mrt-19	11-apr-19	10,5
Boomklever	8	62	55	89%	55	100%	89%	31-mrt-19	4-apr-19	7,8
Bonte vliegenvanger	6	39	35	90%	35	100%	90%	26-apr-19	30-apr-19	6,5
Grote bonte specht	7	34	24	71%	23	96%	68%	16-apr-19	24-apr-19	4,9
Totaal	75	619	551	89%	546	99%	88%			

1.2 Odiliapeel West (OW)

In het westelijke gedeelte van de bossen van Odiliapeel hangen 56 nestkasten, die allemaal bezet waren. In 33 kasten (59%) broedde de Koolmees, in zestien de Pimpelmees (29%) en in vier (7%) een Boomklever en in drie een Bonte vliegenvanger (5%).

De broedresultaten in de bossen van Odiliapeel West zijn in de volgende tabellen samengevat. Het vervolglegselfpercentage is 24,2% voor de Koolmees en 20% voor de Pimpelmees.

Odiliapeel West 2019	Legsels	Eieren	Jongen uit	% jongen	# Jongen uitgevlogen	% Jongen uitgevlogen	Broed-succes	Allereerste eidatum	Gem. eerste eidatum	Gem. Legsel-grootte
Koolmees	33	292	237	81%	213	90%	73%	1-apr-19	9-apr-19	8,8
K vervolg	8	49	37	76%	34	92%	69%	27-apr-19	15-mei-19	6,1
Pimpelmees	15	182	164	90%	150	91%	82%	31-mrt-19	6-apr-19	12,1
P vervolg	3	20	7	35%	7	100%	35%	2-mei-19	17-mei-19	6,7
Boomklever	4	30	26	87%	24	92%	80%	2-apr-19	6-apr-19	7,5
Bonte vliegenvanger	3	17	15	88%	15	100%	88%	27-apr-19	10-mei-19	5,7
Totaal	66	590	486	84%	443	91%	76%			

1.3 Maashorst Slingepad (MS)

In het gebied van de Maashorst tussen het PNEM gebouw en het Slingepad hangen nu in het totaal 83 kasten, zes daarvan bleven er leeg (7%). In 46 kasten broedde de Koolmees (55%), in achttien de Bonte vliegenvanger (22%), in elf de Pimpelmees (13%) en in vier (5%) de Boomklever.

De broedresultaten van de verschillende soorten langs het Slingepad zijn in de volgende tabellen samengevat, het vervolglegselfpercentage van de Koolmees is 15,6%

Maashorst Slingepad 2019	Legsels	Eieren	Jongen uit	% jongen	# Jongen uitgevlogen	% Jongen uitgevlogen	Broed-succes	Allereerste eidatum	Gem. eerste eidatum	Gem. Legsel-grootte
Koolmees	43	328	255	78%	255	100%	78%	4-apr-19	12-apr-19	7,6
K vervolg	11	71	30	42%	29	97%	41%	6-mei-19	17-mei-19	6,5
Pimpelmees	11	89	59	66%	54	92%	61%	3-apr-19	9-apr-19	8,1
Boomklever	4	24	14	58%	14	100%	58%	4-apr-19	7-apr-19	6,0
Bonte vliegenvanger	19	116	94	81%	94	100%	81%	25-apr-19	4-mei-19	6,1
Totaal	88	628	452	72%	446	99%	71%			

1.4 Maashorst Drie Vennen (DV)

In het gebied van de Maashorst bij de Drie Vennen hingen dit jaar 67 nestkasten, zes daarvan bleven er leeg (9%). In 23 kasten broedde de Bonte Vliegenvanger (34%), in 21 kasten de Koolmees (31%), in dertien kasten de Pimpelmees (19%), in twee de Boomklever (3%), in twee een Zwarte mees (3%) en in een de Gekraagde roodstaart (2%).

De broedresultaten van de verschillende soorten voor de Drie Vennen zijn in de volgende tabellen samengevat, het vervolglegselfpercentage van de Koolmees is 20% en die van de Zwarte mees, 100%.

Drie Vennen 2019	Legsels	Eieren	Jongen uit	% jongen	# Jongen uitgevlogen	% Jongen uitgevlogen	Broed-succes	Allereerste eidatum	Gem. eerste eidatum	Gem. Legsel-grootte
Koolmees	25	183	137	75%	135	99%	74%	5-apr-19	14-apr-19	7,3
K vervolg	5	37	14	38%	11	100%	30%	11-mei-19	19-mei-19	7,4
Pimpelmees	13	134	119	89%	119	100%	89%	31-mrt-19	10-apr-19	10,3
Boomklever	2	10	3	30%	3	100%	30%	5-apr-19	6-apr-19	5,0
Bonte Vliegenvanger	24	124	106	85%	106	100%	85%	23-apr-19	30-apr-19	5,2
Zwarte Mees	2	17	16	94%	16	100%	94%	25-mrt-19	30-mrt-19	8,5
ZM vervolg	2	13	5	38%	2	100%	15%	8-mei-19	12-mei-19	6,5
Gekraagde Roodstaart	1	7	7	100%	7	100%	100%	1-mei-19		7,0
Totaal	74	525	407	78%	399	98%	76%			

1.5 Maashorst Hengstheuveld (HH)

In het gebied van de Hengstheuveld op de Maashorst hangen in het totaal 102 nestkasten, daarvan bleven er dit jaar 10 leeg (10%). In 56 kasten broedde de Koolmees (55%), in zeventien kasten de Pimpelmees (17%), in zes kasten de Bonte vliegenvanger (6%), in zeven een Boomklever (7%) in twee een Gekraagde roodstaart (2%) en in één een Grote bonte specht (1%), een Spreeuw (1%), een Roodborst (1%) en een Winterkoning (1%).

De broedresultaten op de Hengstheuveld zijn in de volgende tabellen samengevat. Het vervolglegselfpercentage is 12,5% voor de Koolmees.

Maashorst Hengstheuveld 2019	Legsels	Eieren	Jongen uit	% jongen	# Jongen uitgevlogen	% Jongen uitgevlogen	Broed-succes	Allereerste eidatum	Gem. eerste eidatum	Gem. Legsel-grootte
Koolmees	56	517	440	85%	435	99%	84%	2-apr-19	10-apr-19	9,2
K vervolg	7	48	18	38%	18	0%	38%	17-mei-19	22-mei-19	6,9
Pimpelmees	17	181	148	82%	143	97%	79%	4-apr-19	10-apr-19	10,6
Boomklever	8	40	28	70%	28	100%	70%	27-mrt-19	5-apr-19	5,0
Bonte vliegenvanger	6	39	29	74%	29	100%	74%	27-apr-19	2-mei-19	6,5
Gekraagde roodstaart	2	15	0	0%	0	0%	0%	28-apr-19	29-apr-19	7,5
Spreeuw	1	3	3	100%	3	100%	100%	6-apr-19		3,0
Roodborst	1	8	0	0%	0	0%	0%	20-apr-19		8,0
Winterkoning	1	5	0	0%	0	0%	0%	?		
Grote bonte specht	1	5	5	100%	4	80%	80%	19-apr-19		5,0
Totaal	100	861	671	78%	660	98%	77%			

1.6 Maashorst Schaijk (Sch)

In het Schaijkse deel van de Maashorst, net ten oosten van de Hofmans plassen hingen dit jaar in het totaal 62 kasten. Hiervan bleven er dit jaar 13 leeg (21%). In 37 kasten broedde de Koolmees (60%), in acht kasten de Pimpelmees (13%), in twee de Bonte vliegenvanger (3%), in twee een Boomklever (3%) en in één een Roodborst (2%).

De broedresultaten op de Maashorst in Schaijk zijn in de volgende tabellen samengevat. Het vervolglegselfpercentage is 28,6% voor de Koolmees.

Schaijk 2019	Legsels	Eieren	Jongen uit	% jongen	# Jongen uitgevlogen	% Jongen uitgevlogen	Broed-succes	Allereerste eidatum	Gem. eerste eidatum	Gem. Legsel-grootte
Koolmees	35	305	242	79%	238	98%	78%	4-apr-19	13-apr-19	8,7
K vervolg	10	46	17	37%	17	100%	37%	3-mei-19	22-mei-19	4,6
Pimpelmees	8	84	64	76%	54	84%	64%	7-apr-19	11-apr-19	10,5
Boomklever	2	10	8	80%	8	100%	80%	9-apr-19		5,0

Schaijk 2019	Legsels	Eieren	Jongen uit	% jongen	# Jongen uitgevlogen	% Jongen uitgevlogen	Broed-succes	Allereerste eidatum	Gem. eerste eidatum	Gem. Legsel-grootte
Roodborst	1	5	5	100%	5	100%	100%	11-apr-19		5,0
Bonte vliegenvanger	2	14	11	79%	11	100%	79%	29-apr-19	30-apr-19	7,0
Totaal	58	464	347	75%	333	96%	72%			

1.7 Doelenweg - Golfbaan (DoGo)

Op de Hengstheuvel tussen de Doelenweg en het golfterrein hingen dit jaar in het totaal 57 kasten. Vijf bleven er leeg (9%). In 30 kasten broedde de Koolmees (53%), in acht kasten de Pimpelmees (14%), in twaalf de Bonte vliegenvanger (21%) en in twee de Boomklever (4%). De broedresultaten van de verschillende soorten op de Maashorst Doelenweg - Golfbaan zijn in de volgende tabellen samengevat. Het vervolglegselfpercentage is 21,4% voor de Koolmees.

Doelenweg – Golfbaan 2019	Legsels	Eieren	Jongen uit	% jongen	# Jongen uitgevlogen	% Jongen uitgevlogen	Broed-succes	Allereerste eidatum	Gem. eerste eidatum	Gem. Legsel-grootte
Koolmees	28	232	211	91%	206	98%	89%	3-apr-19	9-apr-19	8,3
K vervolg	6	25	23	92%	23	100%	92%	6-mei-19	18-mei-19	4,0
Pimpelmees	8	77	67	87%	67	100%	87%	2-apr-19	8-apr-19	9,6
Boomklever	2	14	14	100%	11	79%	79%	31-mrt-19	31-mrt-19	7,0
Bonte vliegenvanger	12	77	69	90%	69	100%	90%	25-apr-19	28-apr-19	6,4
Totaal	56	425	384	90%	376	98%	88%			

1.8 Goorsche bossen (GB)

In de Goorsche bossen (tussen Mariaheide en Erp) hangen dit jaar in het totaal 56 kasten die gecontroleerd worden door Wim en Arnold. Hiervan bleven er dit jaar vier (7%) leeg. In 35 kasten broedde de Koolmees (63%), in zeven kasten de Pimpelmees (13%), in vier de Boomklever (7%), in vier de Spreeuw (7%) en in één de Boomkruiper (2%). De vervolglegselfpercentages zijn 34,4% voor de Koolmees, 14,3% voor de Pimpelmees en 33% voor de Spreeuw.

Goorsche Bossen 2019	Legsels	Eieren	Jongen uit	% jongen	# Jongen uitgevlogen	% Jongen uitgevlogen	Broed-succes	Allereerste eidatum	Gem. eerste eidatum	Gem. Legsel-grootte
Koolmees	32	291	267	92%	256	96%	88%	3-apr-19	9-apr-19	9,1
K vervolg	11	64	54	84%	52	96%	81%	5-mei-19	16-mei-19	5,8
Pimpelmees	7	72	65	90%	65	100%	90%	1-apr-19	6-apr-19	10,3
P Vervolg	1	3	3	100%	3	100%	100%	28-mei-19		3,0

Goorsche Bossen 2019	Legsels	Eieren	Jongen uit	% jongen	# Jongen uitgevlogen	% Jongen uitgevlogen	Broed-succes	Allereerste eidatum	Gem. eerste eidatum	Gem. Legsel-grootte
Boomklever	4	31	31	100%	31	100%	100%	2-apr-19	10-apr-19	7,8
Spreeuw	3	16	16	100%	15	94%	94%	8-apr-19	9-apr-19	5,3
S vervolg	1	5	4	80%	3	75%	60%	15-mei-19		5,0
Boomkruiper	1	6	5	83%	5	100%	83%	9-apr-19		6,0
Totaal	60	488	445	91%	430	97%	88%			

1.9 Achter de Berg (AdB)

Martien van Dooren en Wim van Lanen controleerden ook dit jaar weer de locatie "Achter de Berg" bij Bedaf. De 104 kasten van vorig jaar waren toch wel wat veel dus de slechtsten werden verwijderd en toen bleven er voor dit jaar nog 93 over. Hiervan bleven er 16 leeg (17%). In 53 kasten broedde de Koolmees (57%), in 13 kasten de Pimpelmees (14%), in zes een Bonte vliegenvanger (6%), in drie de Boomklever (3%) in twee een Boomkruiper (2%), in één een Roodborst (1%) en in één een Spreeuw (1%).

De vervolglegselfercentages zijn 25,5% voor de Koolmees en 7,6% voor de Pimpelmees, 100% voor de Spreeuw en 100% voor de Boomkruiper.

Achter de Berg 2019	Legsels	Eieren	Jongen uit	% jongen	# Jongen uitgevlogen	% Jongen uitgevlogen	Broed-succes	Allereerste eidatum	Gem. eerste eidatum	Gem. Legsel-grootte
Koolmees	47	435	391	90%	384	98%	88%	4-apr-19	11-apr-19	9,3
K vervolg	12	71	52	73%	40	77%	56%	12-mei-19	19-mei-19	5,9
Pimpelmees	13	146	140	96%	140	100%	96%	1-apr-19	8-apr-19	11,2
P Vervolg	1	6	0	0%	0	0%	0%	28-mei-19		6,0
Boomklever	3	20	20	100%	20	100%	100%	7-apr-19	15-apr-19	6,7
Bonte vliegenvanger	6	41	37	90%	36	97%	88%	28-apr-19	2-mei-19	6,8
Roodborst	1	5	3	60%	3	100%	60%	12-mei-19		5,0
Spreeuw	1	5	5	100%	5	100%	100%	7-apr-19		5,0
S vervolg	1	6	5	83%	4	80%	67%	17-mei-19		6,0
Boomkruiper	2	15	13	87%	13	100%	87%	30-mrt-19	2-apr-19	7,5
BKR vervolg	1	5	0	0%	0	0%	0%	19-mei-19		5,0
Totaal	88	755	666	88%	645	97%	85%			

1.10 Velp

Bij haar huis in Velp en in het bos vlakbij heeft Els dit jaar in het totaal 82 kasten hangen. Hiervan bleven er 29 leeg (35%). In 36 kasten broedde de Koolmees (44%), in tien kasten de Pimpelmees (12%), in drie een Bonte vliegenvanger (4%) en in één een Boomklever (1%), in twee een roodborst (2%), in één een Spreeuw (1%), in één een Gekraagde roodstaart (1%), in één een Witte kwikstaart (1%) en in één een Winterkoning (1%).

De broedresultaten van de verschillende soorten in Velp zijn in de volgende tabellen samengevat, de vervolglegselfpercentages zijn 18,2% voor de Koolmees en 11% voor de Pimpelmees.

Velp 2019	Legsels	Eieren	Jongen uit	% jongen	# Jongen uitgevlogen	% Jongen uitgevlogen	Broed-succes	Allereerste eidatum	Gem. eerste eidatum	Gem. Legsel-grootte
Koolmees	33	278	226	81%	192	85%	69%	1-apr-19	8-apr-19	8,4
K vervolg	6	43	20	47%	20	100%	47%	16-mei-19	19-mei-19	7,2
Pimpelmees	9	93	49	53%	47	96%	51%	3-apr-19	8-apr-19	10,3
P vervolg	1	8	5	63%	5	100%	63%	3-mei-19		8,0
Bonte vliegenvanger	4	26	23	88%	22	96%	85%	28-apr-19	4-mei-19	6,5
Roodborst	2	12	12	100%	12	100%	100%	5-apr-19	7-apr-19	6,0
Gekraagde roodstaart	1	7	6	86%	6	100%	86%	5-mei-19		7,0
Spreeuw	1	6	0	0%	0	0%	0%	7-mei-19		6,0
Witte kwikstaart	1	5	5	100%	5	100%	100%	?		5,0
Winterkoning	1	?	?		?			?		
Totaal	59	478	346	72%	309	89%	65%			

1.11 Franse Baan (FB)

In hun gebied aan de Franse Baan bij de natuurbegraafplaats bij Schaijk hebben Paul en Sjef in totaal 47 nestkasten hangen,. Hiervan bleven er zes leeg (13%). In 29 kasten broedde de Koolmees (62%), in zes een Bonte vliegenvanger (13%), in vier kasten de Pimpelmees (9%) en in één de Boomklever (2%).

Hieronder zijn de resultaten samengevat, het vervolglegselfpercentage is 20,6% voor de Koolmees.

Franse Baan	Legsels	Eieren	Jongen uit	% jongen	# Jongen uitgevlogen	% Jongen uitgevlogen	Broed-succes	Allereerste eidatum	Gem. eerste eidatum	Gem. Legsel-grootte
Koolmees	29	244	184	75%	164	89%	67%	3-apr-19	10-apr-19	8,4
K vervolg	6	38	27	71%	26	0%	68%	18-mei-19	22-mei-19	6,3
Pimpelmees	4	42	34	81%	32	94%	76%	4-apr-19	8-apr-19	10,5
Boomklever	1	6	6	100%	6	100%	100%	21-apr-19		6,0
Bonte vliegenvanger	6	35	33	94%	31	94%	89%	12-apr-19	11-mei-19	5,8
Totaal	46	365	284	78%	259	91%	71%			

1.12 Hartje Groen (HG)

Op camping Hartje Groen bij Schaijk is dit jaar een project gestart om het effect van nestkasten op de (overlast) van eikenprocessierupsen te monitoren. Willie Bergmans leverde in februari heel snel 40 nestkasten die gelijk door Leo Ballering en Mignon van de Wittenboer zijn opgehangen. Later werd er nog een nestkast ontdekt die door bezoekers is opgehangen, natuurlijk werd deze ook gecontroleerd. Noud van de Berg en Ria de Vent hebben de kasten dit jaar gecontroleerd. Van de 41 kasten bleven er 19 leeg (46%). In zestien kasten broedde de Koolmees (39%), in zeven kasten de Pimpelmees (17%), in één een Bonte vliegenvanger (2%) en in één een Boomklever (2%).

Hieronder zijn de resultaten samengevat, het vervolglegselfpercentage is 33,3% voor de Koolmees.

Hartje Groen 2019	Legsels	Eieren	Jongen uit	% jongen	# Jongen uitgevlogen	% Jongen uitgevlogen	Broed-succes	Allereerste eidatum	Gem. eerste eidatum	Gem. Legsel-grootte
Koolmees	15	139	113	81%	94	83%	68%	1-apr-19	10-apr-19	9,3
K vervolg	5	30	20	67%	19	95%	63%	1-mei-19	16-mei-19	6,0
Pimpelmees	7	67	37	55%	36	97%	54%	1-apr-19	10-apr-19	9,6
Boomklever	1	7	7	100%	7	100%	100%	6-apr-19		7,0
Bonte vliegenvanger	1	5	4	80%	4	100%	80%	20-mei-19		5,0
Totaal	29	248	181	73%	160	88%	65%			

1.13 Thuiswerkers (TW)

Ria de Vent

Bij de woning van Ria de Vent op het Mun bij Schaijk hangen 41 nestkasten, daarvan waren er 23 onbezet (56%), dertien met een Koolmees (32%), twee een Pimpelmees (5%) en drie met een Bonte vliegenvanger (7%).

De broedresultaten van de verschillende kasten op het Mun bij Schaijk zijn in de volgende tabellen samengevat:

't Mun 2019	Legsels	Eieren	Jongen uit	% jongen	# Jongen uitgevlogen	% Jongen uitgevlogen	Broed-succes	Allereerste eidatum	Gem. eerste eidatum	Gem. Legsel-grootte
Koolmees	13	105	90	86%	66	73%	63%	8-apr-19	19-apr-19	8,1
Pimpelmees	2	9	5	56%	5	100%	56%	15-apr-19	18-apr-19	4,5
Bonte vliegenvanger	3	14	8	57%	8	100%	57%	2-mei-19	10-mei-19	4,7
Totaal	18	128	103	80%	79	77%	62%			

2 Resultaten per soort

2.1 Koolmees

In het totaal waren er 417 legfels van de Koolmees waarvan 93 vervolglefsels (22,3%). Net als de vorige jaren is elk legfel dat één maand na de allereerste eileg van die soort gelegd is, als vervolglefsel aangerekend. Het hoeft dus niet noodzakelijkerwijs in dezelfde kast als het eerste legfel gelegd te zijn. Dit jaar was de allereerste eileg van de Koolmees op 1 april 2019, alle nesten met een eerste eileg vanaf 1 mei zijn dus als vervolglefsel aangerekend. Let op! dit is dus over alle legfels, dat kan dus anders zijn dan voor de afzonderlijke gebieden zoals hierboven beschreven.

Het broedsucces van de Koolmees is te zien in tabel 1. In het totaal (eerste- en vervolglefsels) werden er 4151 eieren gelegd en kwamen er 3353 jongen uit (80,8%). Uiteindelijk vlogen er 3173 jongen uit (94,6%) wat een totaal broedsucces (uitgevlogen jongen / gelegd ei) van 76,4% oplevert. Dit broedsucces was, zoals bijna altijd, hoger voor de eerste legfels (2854 / 3591 = 79,5%) dan voor de vervolglefsels (319/ 560 = 57,0%).

Tabel 1: Overzicht gegevens Koolmees

Koolmees 2019	Legfels	Eieren	Jongen uit	% jongen	# Jongen uitgevlogen	% Jongen uitgevlogen	Broed-succes	legfel-grootte
GB	32	291	267	92%	256	96%	88%	9,1
SCH	35	305	242	79%	238	98%	78%	8,7
MUN	13	105	90	86%	66	73%	63%	8,1
HH	56	517	440	85%	435	99%	84%	9,2
FB	29	244	184	75%	164	89%	67%	8,4
Velp	33	278	226	81%	192	85%	69%	8,4
DV	25	183	137	75%	135	99%	74%	7,3
HG	15	139	113	81%	94	83%	68%	9,3
DoGo	28	232	211	91%	206	98%	89%	8,3
MS	43	328	255	78%	255	100%	78%	7,6
AdB	47	435	391	90%	384	98%	88%	9,3
OW	33	292	237	81%	213	90%	73%	8,8
OO	28	242	217	90%	216	100%	89%	8,6
Totaal	417	3591	3010	84%	2854	95%	79%	8,6

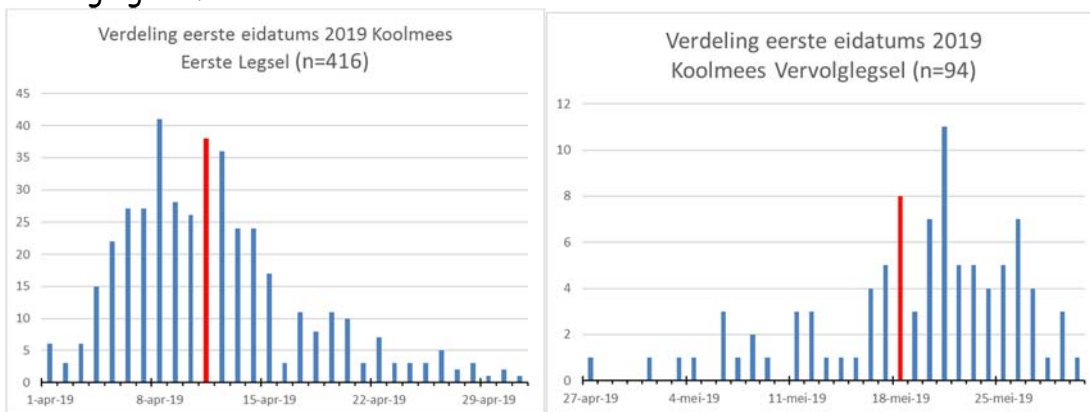
Koolmees vervolg 2019	Legfels	Eieren	Jongen uit	% jongen	# Jongen uitgevlogen	% Jongen uitgevlogen	Broed-succes	legfel-grootte
GB	11	64	54	84%	52	96%	81%	5,8
SCH	10	46	17	37%	17	100%	37%	4,6
HH	7	48	18	38%	18	0%	38%	6,9
FB	6	38	27	71%	26	0%	68%	6,3
Velp	6	43	20	47%	20	100%	47%	7,2

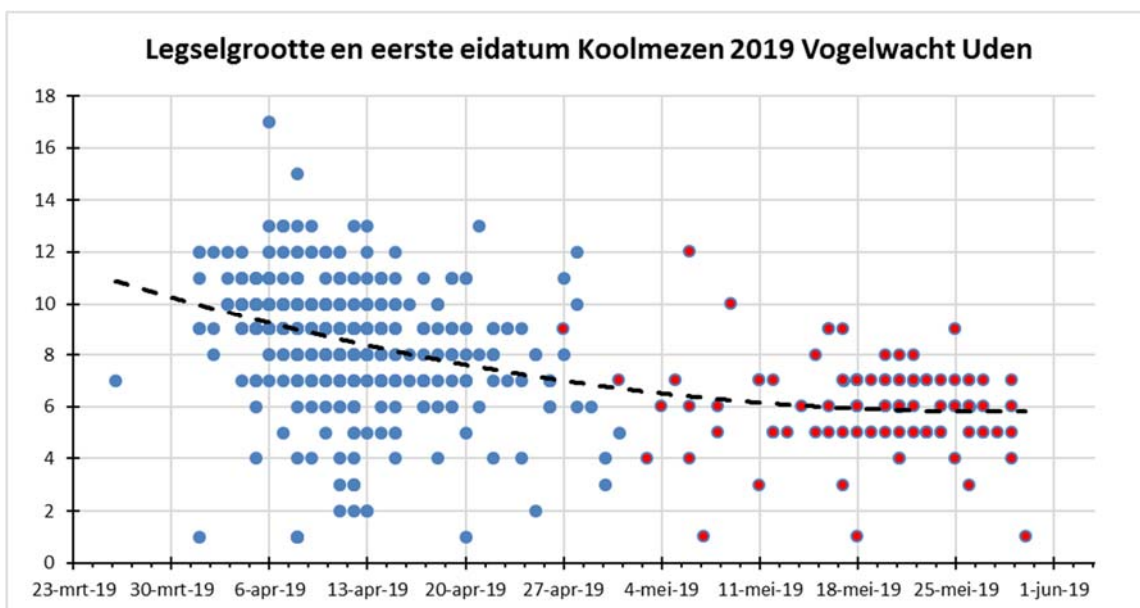
Koolmees vervolg 2019	Legsels	Eieren	Jongen uit	% jongen	# Jongen uitgevlogen	% Jongen uitgevlogen	Broed- succes	legsel- grootte
DV	5	37	14	38%	11	100%	30%	7,4
HG	5	30	20	67%	19	95%	63%	6,0
DoGo	5	20	19	95%	19	100%	95%	4,0
MS	11	71	30	42%	29	97%	41%	6,5
AdB	12	71	52	73%	40	77%	56%	5,9
OW	8	49	37	76%	34	92%	69%	6,1
OO	7	43	35	81%	34	97%	79%	6,1
Totaal	93	560	343	61%	319	93%	57%	6,0

De gemiddelde legselgrootte van alle eerste legsels samen is 8,6 eieren (3591/417) en was niet constant over de gebieden: 9,3 (HG, AdB); 9,2 (HH); 9,1 (GB); 8,8 (OW); 8,7 (Sch); 8,6 (OO); 8,4 (Velp, FB); 8,3 (DoGo); 8,1 (Mun); 7,6 (MS) en 7,3 (DV). De gemiddelde legselgrootte van alle vervolglegsels samen is 6,0 eieren (560/93) en was niet constant over de groepen: 7,4 (DV); 7,2 (Velp); 6,9 (HH); 6,5 (MS); 6,3 (FB), 6,1 (OO, OW); 6,0 (HG); 5,9 (AdB); 5,8 (GB); 4,6 (Sch) en 4,0 (DoGo); bij 't Mun waren geen vervolglegsels.

De gemiddelde datum waarop het eerste ei van de eerste legsels werd gelegd is redelijk constant over de gebieden: 8 april (Velp); 9-apr (GB, DoGo, OW); 10-Apr (FB, HH, HG); 11-apr (AdB); 12-Apr (MS); 13-apr(OO, Sch); 14-apr (DV) en 19-Apr (Mun). Dit levert in het totaal een gemiddelde eerste eileg van 11 april met op 1 april de allervroegste van het seizoen en op 1 mei de laatste eerste eilegdatum van de eerste legsels.

De gemiddelde datum waarop het eerste ei van de 36 vervolglegsels is 18 mei met op 27 april het eerste vervolglegsel-ei en op 27 mei 2019 de laatste eerste eileg datum van het vervolglegsels.

2.2 Pimpelmees

In het totaal waren er 139 legfels van de Pimpelmees waarvan 6 vervolglegfels (4,3%). Net als vorig jaar is elk legfel dat één maand na de allereerste eileg van die soort gelegd is als vervolglegfel aangerekend. Het hoeft dus niet noodzakelijkerwijs in dezelfde kast als het eerste legfel gelegd te zijn. Dit jaar was de allereerste eileg van de Pimpelmees op 31 maart 2019, alle nesten met een eerste eileg vanaf 1 mei zijn dus als vervolglegfel aangerekend. Het broedsucces van de Pimpelmees is te zien in tabel 2. In het totaal werden er 1412 eieren gelegd en kwamen er 1151 jongen uit (81,5%). Uiteindelijk vlogen er 1110 jongen uit (96,4%) wat een totaal broedsucces (uitgevlogen jongen / gelegd ei) van 78,6% oplevert. Het broedsucces voor de eerste legfels was (1095 / 1375 =) 79,6% was hoger dan voor de vervolglegfels (15 / 37 =) 40,5%.

Tabel 2: Overzicht gegevens Pimpelmees

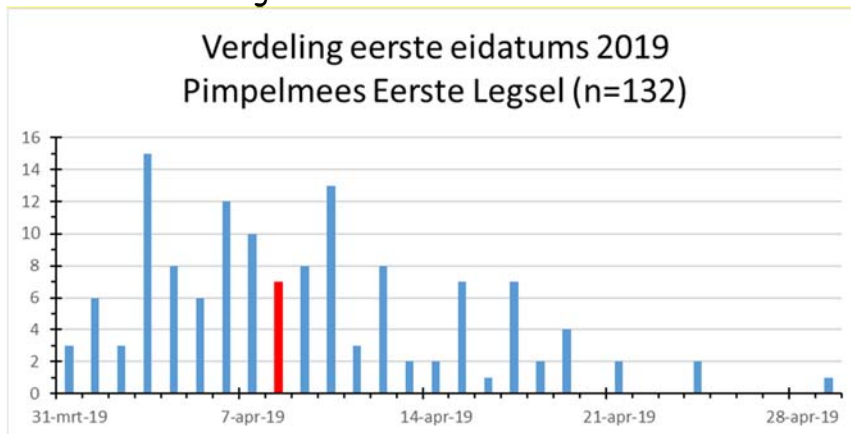
Pimpelmees 2019	Legfels	eieren	jongen uit	% jongen	#jongen uitgevlogen	% jongen uitgevlogen	Broed succes	Legfelgrootte
GB	7	72	65	90%	65	100%	90%	10,3
SCH	8	84	64	76%	54	84%	64%	10,5
MUN	2	9	5	56%	5	100%	56%	4,5
HH	17	181	148	82%	143	97%	79%	10,6
FB	4	42	34	81%	32	94%	76%	10,5
Velp	9	93	49	53%	47	96%	51%	10,3
DV	13	134	119	89%	119	100%	89%	10,3
HG	7	67	37	55%	36	97%	54%	9,6

Pimpelmees 2019	Legsels	eieren	jongen uit	% jongen	#jongen uitgevlogen	% jongen uitgevlogen	Broed succes	Legsel-grootte
DoGo	8	77	67	87%	67	100%	87%	9,6
MS	11	89	59	66%	54	92%	61%	8,1
AdB	13	146	140	96%	140	100%	96%	11,2
OW	15	182	164	90%	150	91%	82%	12,1
OO	19	199	185	93%	183	99%	92%	10,5
Totaal	133	1375	1136	83%	1095	96%	80%	10,3

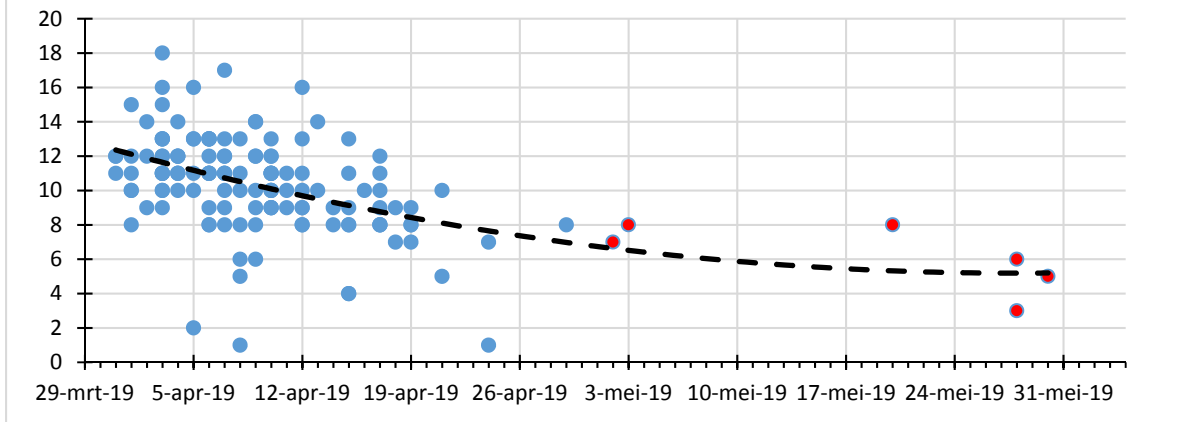
Pimpelmees vervolg 2019	Legsels	eieren	jongen uit	% jongen	#jongen uitgevlogen	% jongen uitgevlogen	Broed succes	Legsel-grootte
GB	1	3	3	100%	3	100%	100%	3,0
Velp	1	8	5	63%	5	100%	63%	8,0
AdB	1	6	0	0%	0	0%	0%	6,0
OW	3	20	7	35%	7	100%	35%	6,7
Totaal	6	37	15	41%	15	100%	41%	6,2

De gemiddelde legselgrootte van de eerste legsels is 10,3 eieren (1375/133) en was ook hier niet constant over de groepen: 12,1 (OW); 11,2 (AdB); 10,6 (HH); 10,5 (SCH, FB en OO); 10,3 (GB, Velp, DV); 9,6 (HG, DoGo); 8,1 (MS) en 4,5 (Mun). De gemiddelde legselgrootte van de vervolglegsels is 6,2 eieren (37/6) en was ook hier niet constant over de groepen. De gemiddelde datum waarop het eerste Pimpelmeesei van de eerste legsels werd gelegd is redelijk constant: 6-Apr (GB, OW); 8-Apr (FB, Velp, DoGo, AdB); 9-Apr (MS); 10-Apr (HH, DV, HG); 11-Apr (SCH, OO) en 18-Apr (Mun). Dit levert in het totaal een gemiddelde eerste eileg van 8 april op, met op 31 maart de allervroegste van het seizoen en op 29 april de laatste eerste eileg.

De gemiddelde datum waarop het eerste Pimpelmees ei van de vervolglegsels werd gelegd was gemiddeld op 18 mei, met op 2 mei de allervroegste van het seizoen en op 30 mei de laatste eerste eileg.

Legselgrootte en eerste eidatum Pimpelmezen 2019 Vogelwacht Uden

Bonte vliegenvanger

Dit jaar heeft de Bonte vliegenvanger in elf gebieden gebroed. Het aantal legsels was 92 ten opzichte van 92, 87, 84, 82, 74 en 61 in de voorgaande jaren. De toename van de soort is dus tot stilstand gekomen! Onder deze 92 legsels was geen enkel vervollegsels. Het broedsucces van de Bonte vliegenvanger is te zien in tabel 3.

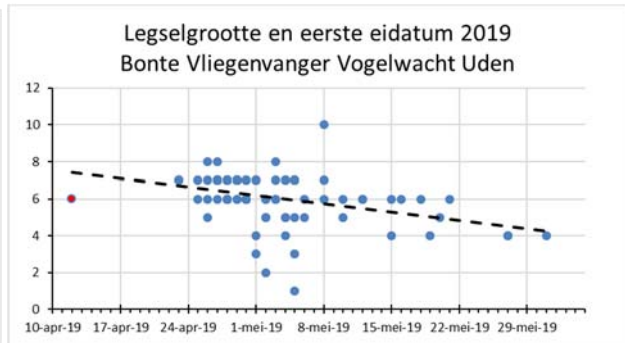
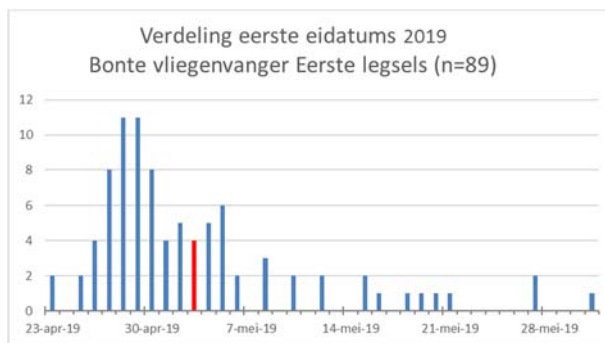
Tabel 3: Overzicht gegevens Bonte vliegenvanger

Bonte Vliegenvanger 2019	Legsels	eieren	jongen uit	% jongen	#jongen uitgevlogen	% jongen uitgevlogen	Broed succes	Legselgrootte
SCH	2	14	11	79%	11	100%	79%	7,0
MUN	3	14	8	57%	8	100%	57%	4,7
HH	6	39	29	74%	29	100%	74%	6,5
FB	6	35	33	94%	31	94%	89%	5,8
Velp	4	26	23	88%	22	96%	85%	6,5
DV	24	124	106	85%	106	100%	85%	5,2
HG	1	5	4	80%	4	100%	80%	5,0
DoGo	12	77	69	90%	69	100%	90%	6,4
MS	19	116	94	81%	94	100%	81%	6,1
AdB	6	41	37	90%	36	97%	88%	6,8
OW	3	17	15	88%	15	100%	88%	5,7
OO	6	39	35	90%	35	100%	90%	6,5
Totaal	92	547	464	85%	460	99%	84%	5,9

In het totaal werden er voor de eerste legsels 547 eieren gelegd en kwamen er 464 jongen uit (84,8%). Uiteindelijk vlogen er ook 460 jongen uit (99,1%) wat een totaal broedsucces (% uitgevlogen jongen / gelegd ei) van 84,1% oplevert.

De gemiddelde legselgrootte is 5,91 (547/92) eieren voor de eerste legsels was niet constant over de groepen: 7,0 (SCH); 6,8 (AdB); 6,5 (HH, Velp); 6,5 (OO); 6,4 (DoGo); 6,1 (MS); 5,8 (FB); 5,7 (OW); 5,2 (DV); 5,0 (HG) en 4,7 (Mun).

De gemiddelde datum waarop het eerste ei werd gelegd van de eerste legsels was niet constant over de gebieden: 28-Apr (DoGo); 30-Apr (SCH, OO, DV); 2-Mei (AdB, HH); 4-Mei (Velp, MS); 10-Mei (OW, Mun); 11-Mei (FB) en 20-Mei (HG), wat in het totaal een gemiddelde eerste eileg van 2 mei oplevert, met op 23 april de allervroegste van het seizoen en op 31 mei de laatste eerste eileg.

2.3 Boomklever

De Boomklever heeft dit jaar in elf gebieden gebroed, drie meer dan vorig jaar. In het totaal waren er 49 legsels van de Boomklever waaronder geen vervolglegsel.

Het broedsucces van de Boomklever is te zien in tabel 4. In het totaal werden er 254 eieren gelegd en kwamen er 212 jongen uit (83.5%). Uiteindelijk vlogen er 207 jongen uit (97,6%) wat een totaal broedsucces (uitgevlogen jongen / gelegd ei) van 81,5% oplevert.

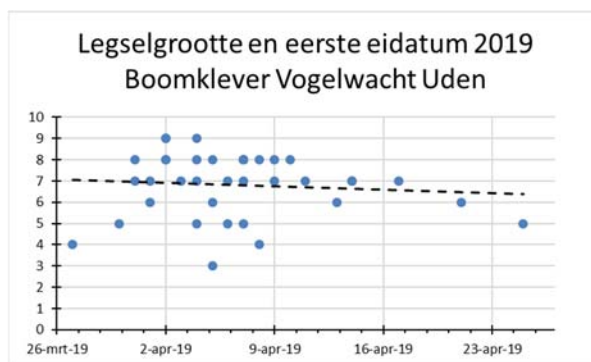
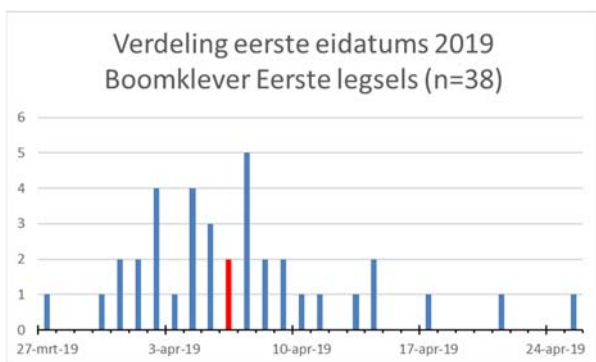
De gemiddelde legselgrootte is 6,5 eieren voor de eerste legsels maar was niet constant over alle gebieden (zie Tabel 4).

Tabel 4: Overzicht gegevens Boomklever

Boomklever 2019	Legsels	Eieren	Jongen uit	% jongen	# Jongen uitgevlogen	% Jongen uitgevlogen	Broed-succes	legsel-grootte
GB	4	31	31	100%	31	100%	100%	7,8
SCH	2	10	8	80%	8	100%	80%	5,0
HH	8	40	28	70%	28	100%	70%	5,0
FB	1	6	6	100%	6	100%	100%	6,0
DV	2	10	3	30%	3	100%	30%	5,0
HG	1	7	7	100%	7	100%	100%	7,0
DoGo	2	14	14	100%	11	79%	79%	7,0

Boomklever 2019	Legsels	Eieren	Jongen uit	% jongen	# Jongen uitgevlogen	% Jongen uitgevlogen	Broed-succes	legsel-grootte
MS	4	24	14	58%	14	100%	58%	6,0
AdB	3	20	20	100%	20	100%	100%	6,7
OW	4	30	26	87%	24	92%	80%	7,5
OO	8	62	55	89%	55	100%	89%	7,8
Totaal	39	254	212	83%	207	98%	81%	6,5

De gemiddelde datum waarop het eerste ei werd gelegd is 6 april, met op 27 maart het allereerste ei en op 25 april het laatste eerste ei. Dit was niet constant over alle gebieden: 31-Mrt (DoGo); 4-Apr (OO); 5-Apr (HH); 6-Apr (DV, HG, OW); 7-Apr (MS); 9-Apr (SCH); 10-Apr (GB); 15-Apr (AdB); 21-Apr (FB)

2.4 Gekraagde roodstaart

Gekraagde Roodstaart 2019	Legsels	eieren	Uitgekomen		Uitgevlogen		Broed succes	Legsel-grootte	Eerste eidatum
			#	%	#	%			
HH	2	15	0	0%	0	0%	0%	7,5	29-Apr
Velp	1	7	6	86%	6	100%	86%	7,0	5-Mei
DV	1	7	7	100%	7	100%	100%	7,0	1-Mei
Totaal	4	29	13	45%	13	100%	45%	7,3	1-Mei

2.5 Spreeuw

Spreeuw 2019	Legsels	eieren	Uitgekomen		Uitgevlogen		Broed succes	Legsel-grootte	Eerste eidatum
			#	%	#	%			
GB	3	16	16	100%	15	94%	94%	5,3	9-Apr
HH	1	3	3	100%	3	100%	100%	3	6-apr
Velp	1	6	0	0%	0	0%	0%	6	7-Mei
AdB	1	5	5	100%	5	100%	100%	5	7-Apr
Totaal	6	30	24	80%	23	96%	77%	5,0	13-Apr

Spreeuw Vervolg 2019	Legsels	eieren	Uitgekomen		Uitgevlogen		Broed succes	Legsel- grootte	Eerste eidatum
			#	%	#	%			
GB	1	5	4	80%	3	75%	60%	5	15-Mei
AdB	1	6	5	83%	4	80%	67%	6	17-Mei
Totaal	2	11	9	82%	7	78%	64%	5,5	16-Mei

2.6 Grote bonte specht

Grote bonte specht 2019	Legsels	eieren	Uitgekomen		Uitgevlogen		Broed succes	Legsel- grootte	Eerste eidatum
			#	%	#	%			
HH	1	5	5	100%	4	80%	80%	5,0	19-Apr
OO	7	34	24	71%	23	96%	68%	4,9	24-Apr
Totaal	8	39	29	74%	27	93%	69%	4,9	23-Apr

Grote Bonte spechtenlegsel HengstHeuvel

2.7 Zwarte mees

Zwarte mees 2019	Legsels	eieren	Uitgekomen		Uitgevlogen		Broed succes	Legsel-grootte	Eerste eidatum
			#	%	#	%			
DV	2	17	16	94%	16	100%	94%	8,5	30-Mrt

Zwarte Mees 2019 Vervolg	Legsels	eieren	Uitgekomen		Uitgevlogen		Broed succes	Legsel-grootte	Eerste eidatum
			#	%	#	%			
DV	2	13	5	38%	2	100%	15%	6,5	12-Mei

2.8 Boomkruiper

Boomkruiper 2019	Legsels	eieren	Uitgekomen		Uitgevlogen		Broed-succes	Legsel-grootte	Eerste eidatum
			#	%	#	%			
GB	1	6	5	83%	5	100%	83%	6,0	9-Apr
AdB	2	15	13	87%	13	100%	87%	7,5	2-Apr
Totaal	3	21	18	86%	18	100%	86%	7,0	4-Apr

Boomkruiper Vervolg 2019	Legsels	eieren	Uitgekomen		Uitgevlogen		Broed-succes	Legsel-grootte	Eerste eidatum
			#	%	#	%			
AdB	1	5	0	0%	0	0%	0%	5,0	19-Mei

2.9 Roodborst

Roodborst 2019	Legsels	eieren	Uitgekomen		Uitgevlogen		Broed-succes	Legsel-grootte	Eerste eidatum
			#	%	#	%			
SCH	1	5	5	100%	5	100%	100%	5,0	11-Apr
HH	1	8	0	0%	0	0%	0%	8,0	20-Apr
Velp	2	12	12	100%	12	100%	100%	6,0	7-Apr
AdB	1	5	3	60%	3	100%	60%	5,0	12-Mei
Totaal	5	30	20	67%	20	100%	67%	6,0	17-Apr

2.10 Winterkoning

Winterkoning 2019	Legsels	eieren	Uitgekomen		Uitgevlogen		Broed-succes	Legsel-grootte	Eerste eidatum
			#	%	#	%			
HH	1	5	0	0%	0	0%	0%	5	10-Apr
Velp	1	?	?	?	?	?	?	?	?

2.11 Witte kwikstaart

Witte kwikstaart 2019	Legsels	eieren	Uitgekomen		Uitgevlogen		Broed succes	Legsel-grootte	Eerste eidatum
			#	%	#	%			
Velp	1	5	5	100%	5	100%	100%	5	?

Vergelijking met voorgaande jaren

Zoals eerder aangegeven zijn er, helaas, heel veel oude gegevens verloren gegaan, mede doordat er een aantal jaar geen werkgroepcoördinator is geweest. De oudste gegevens zijn over de jaren 1976 tot 1999 maar in sommige jaren is het totaal aantal nesten laag. Pas vanaf 2003 zijn gedetailleerde gegevens bewaard gebleven. Bij de onderstaande vergelijking moet men er dus wel steeds rekening mee houden dat de vergelijkingen met 1983-1999 gebaseerd zijn op kleine aantallen (met dus grote spreiding op de getallen) en dat die soms slechts uit één gebied (Odiliapeelse bossen) komen dat misschien niet altijd met bijvoorbeeld de deelgebieden in de regio Uden te vergelijken is. Daarom is een goede vergelijking met andere deelgebieden soms niet altijd goed mogelijk.

2.12 Algemene indruk broedseizoenen

In tabel 7 de kengetallen van dit seizoen

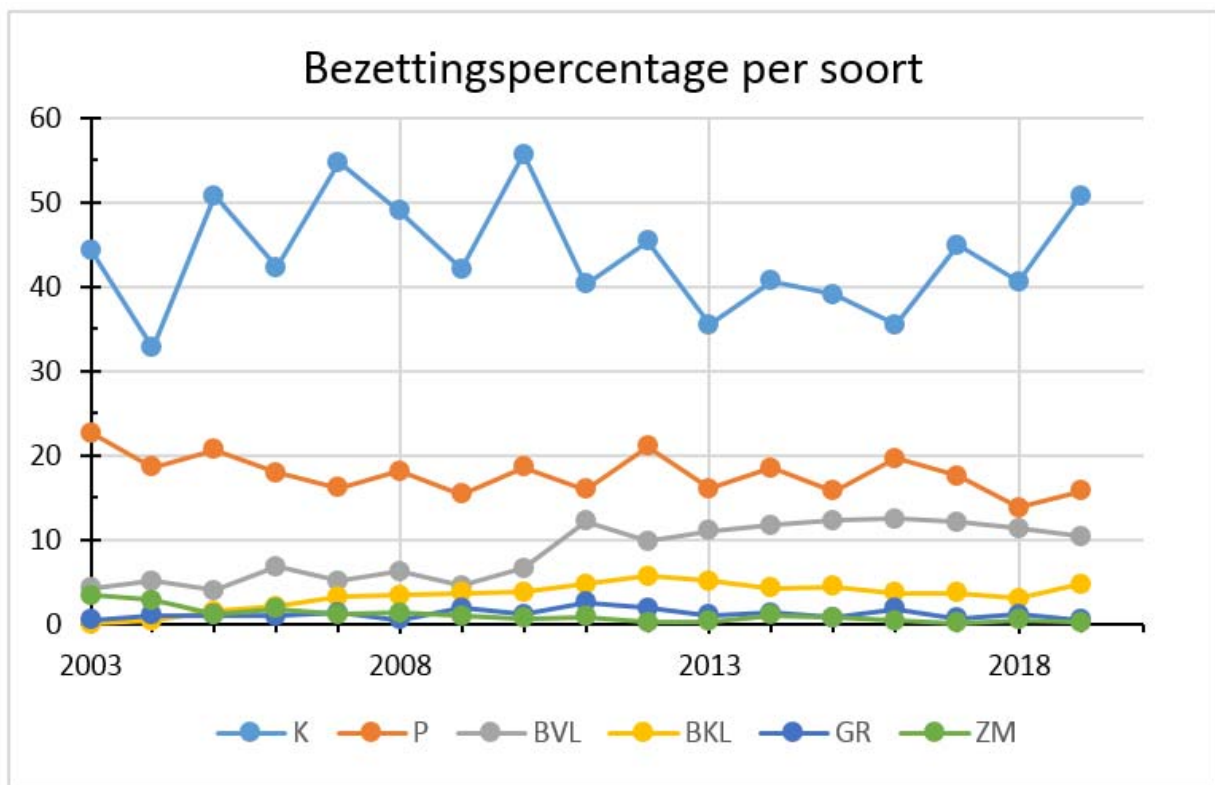
Tabel 7: Kengetallen per soort broedseizoen 2019

Totalen 2019	K	P	BVL	BKL	GR	GBS	ZM	S	BKR	R	W	WKW	Totaal
# nestkasten	855												
# nestkasten bezet	434	135	89	40	4	8	2	6	3	5	2	1	729
% nestkasten bezet	50,8%	15,8%	10,4%	4,7%	0,5%	0,9%	0,2%	0,7%	0,4%	0,6%	0,2%	0,1%	83,0%
# legels	510	139	92	39	4	8	4	8	4	5	2	1	816
# eieren	4151	1412	547	254	29	39	30	41	26	30	10	0	6.569
# eieren uitgekomen	3353	1151	464	212	13	29	21	33	18	20	5	0	5.319
% eieren uitgekomen	81%	82%	85%	83%	45%	74%	70%	80%	69%	67%	50%	0%	81%
# jongen uitgevlogen	3173	1110	460	207	13	27	18	30	18	20	5	0	5.081
% jongen uitgevlogen	95%	96%	99%	98%	100%	93%	86%	91%	100%	100%	100%	0%	96%
% broed-succes	76%	79%	84%	81%	45%	69%	60%	73%	69%	67%	50%	0%	77%
# vervolg broedsel	93	6	0	0	0	0	2	2	2	0	0	0	105
% vervolg-legsel	22%	5%	1%	4%	10%	0%	100%	25%	100%	0%	0%	0%	23%
Legselgrootte 1 ^o legsel	8,6	10,3	5,9	6,5	7,3	4,9	8,5	5	7	6	5	5	
Gem Eidatum 1 ^o legsel	11-apr	8-apr	2-mei	6-apr	1-mei	23-apr	30-mrt	13-apr	4-apr	17-apr	10-apr	?	

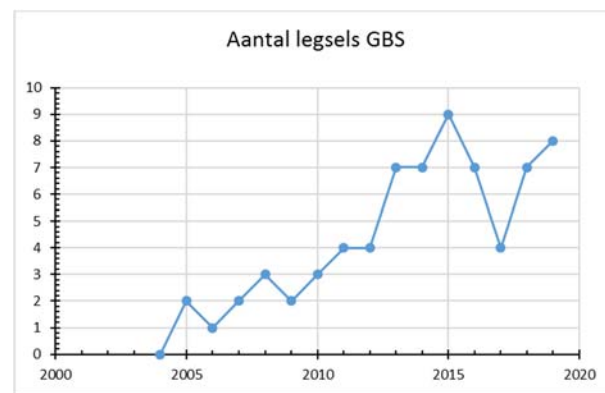
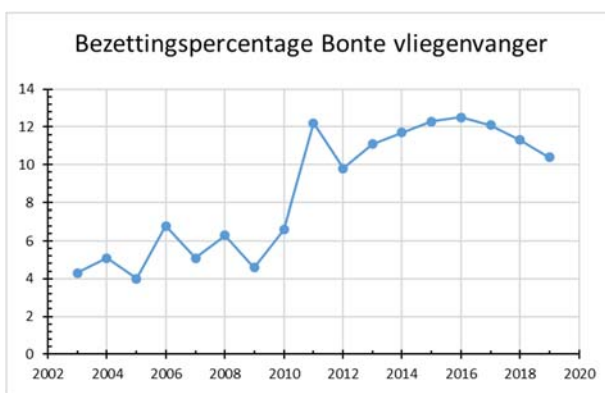
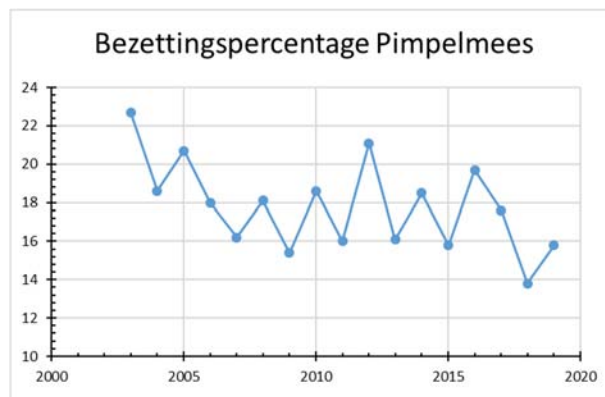
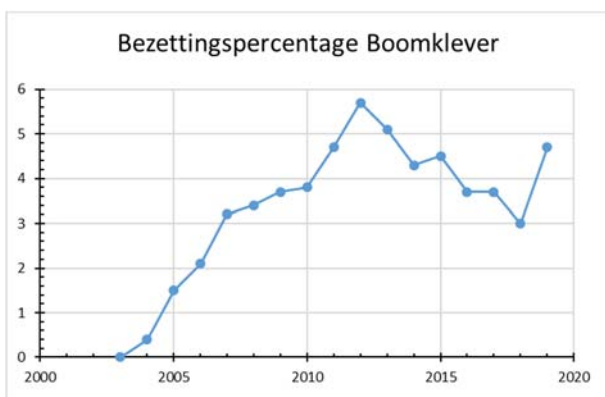
2.13 Aantal kasten en bezettingspercentage

Het totaal aantal gecontroleerde nestkasten steeg in 2019 met 6,1% van 806 naar 855. Dit komt voornamelijk doordat Hartje Groen als nieuw gebied opgestart is met 41 kasten!

Het bezettingspercentage van de kasten was met 84,4% de hoogste sinds 2012 en ook hoger dan het langjarig gemiddelde van 78,9%. Het bezettingspercentage per soort is te zien in grafiek hieronder. De Koolmees steeg tot één van de hoogste waarden sinds 2003 en de Pimpelmees had een iets beter jaar dan in 2017 maar zit nog steeds laaggemiddeld. Voor de Boomklever was het, na zeven jaren van daling, nu eindelijk weer eens een goede bezetting! Het bezettingspercentage van de andere soorten was verder gemiddeld.

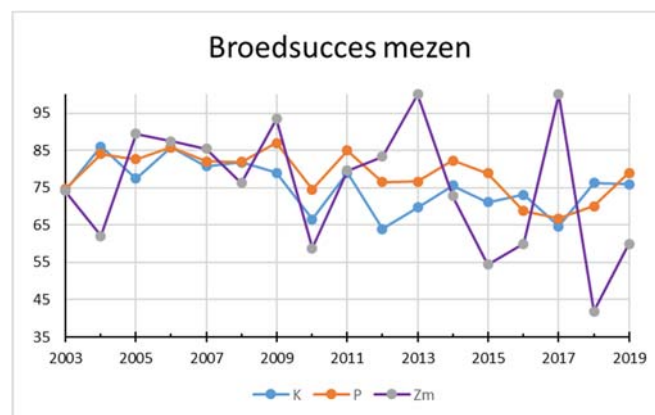
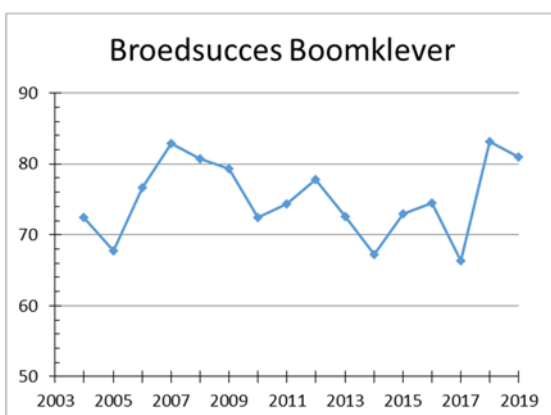

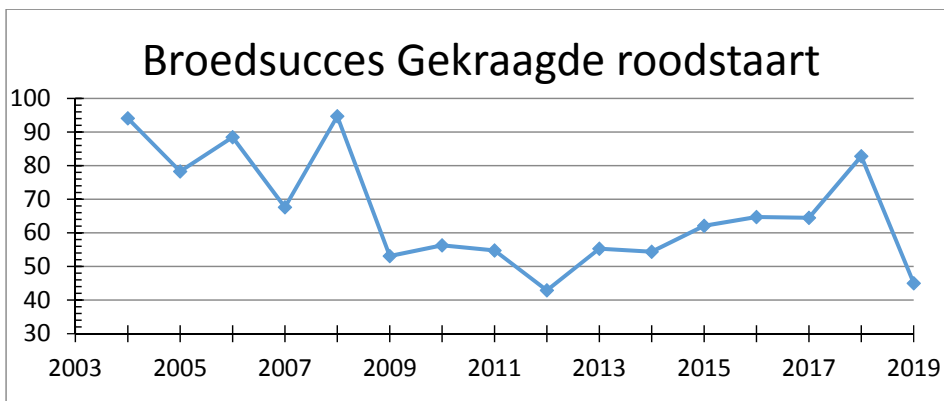
Het aantal Bonte vliegenvanger legsel was met 92 legsel even groot als vorig jaar maar omdat er meer kasten zijn, daalt deze soort procentueel. Het aantal Grote Bonte Spechten in de kasten van Odiliapeel Oost steeg ook weer na een lichte dip van twee jaar geleden.

2.14 Broedsucces (uitgevlogen jongen/gelegd ei)

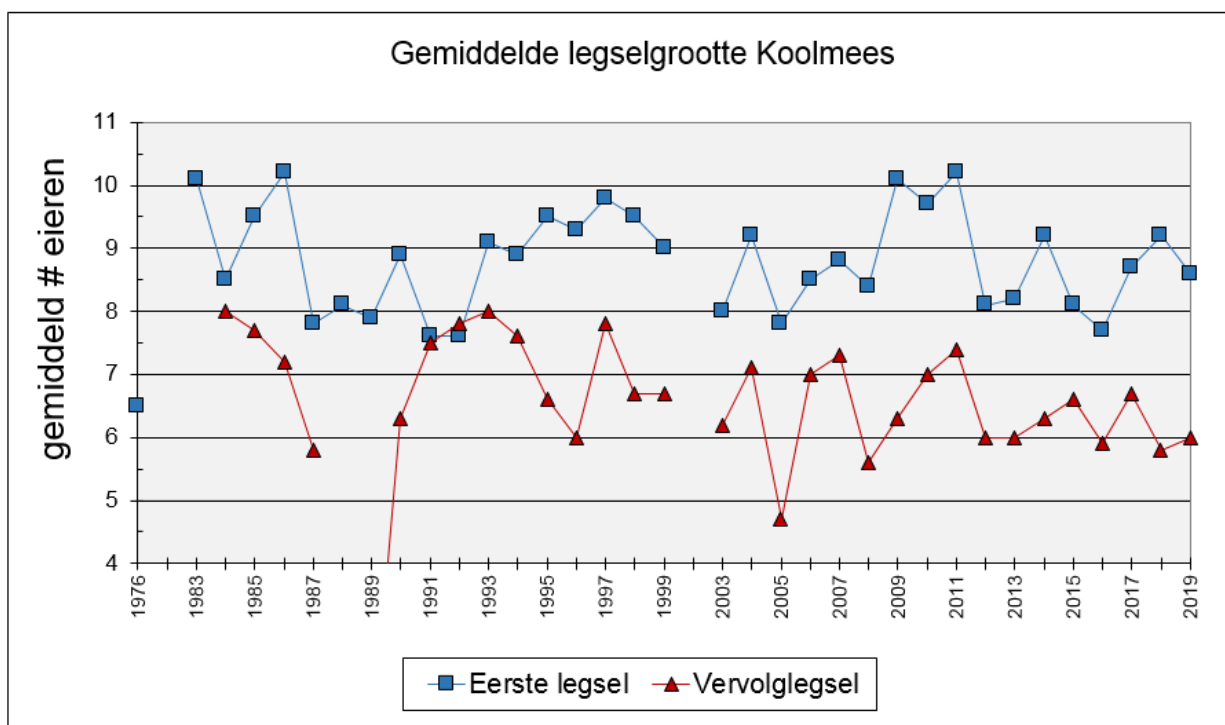
Het broedsucces was voor de meeste soorten gelijk of slechter dan het langjarig gemiddelde alleen voor de Boomklever (81% tegenover een langjarig gemiddelde van 75,1%) was een positieve uitzondering. De Zwarte mees en Gekraagde roodstaart hadden een uitermate slecht jaar met een broedsucces van respectievelijk 60% en 45%.

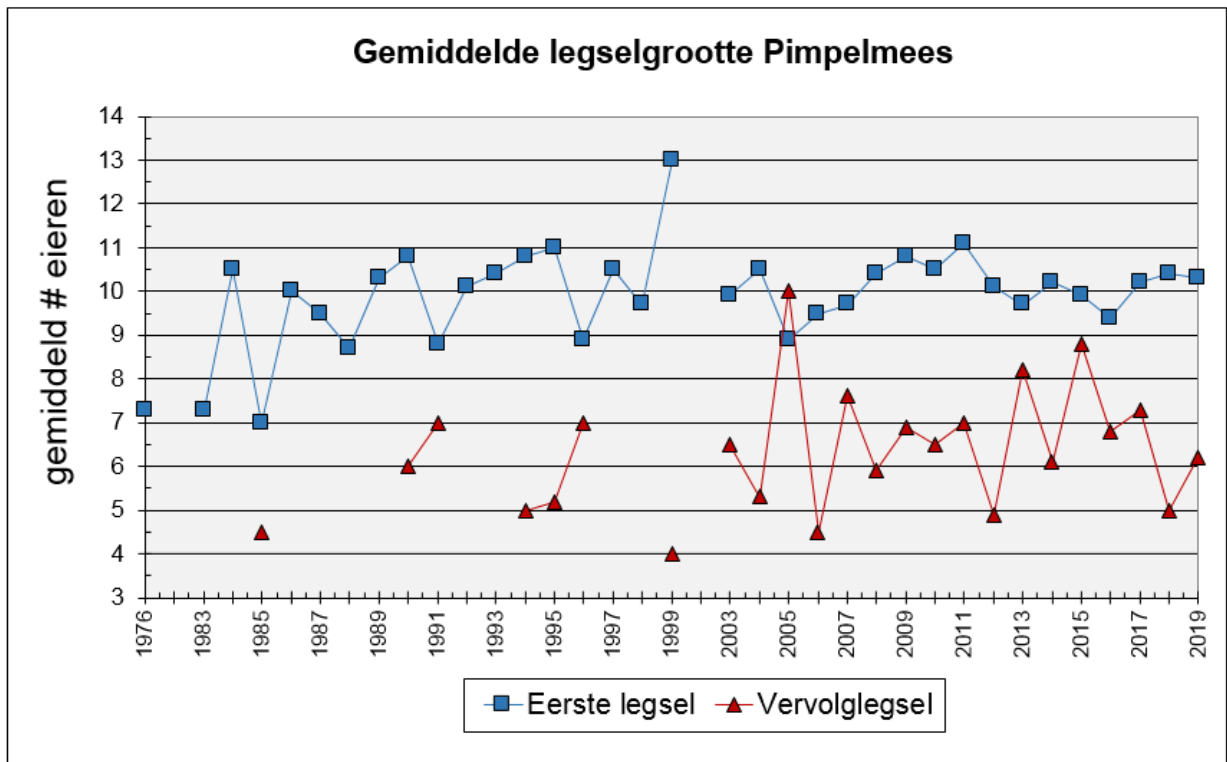

2.15 Legselgrootte

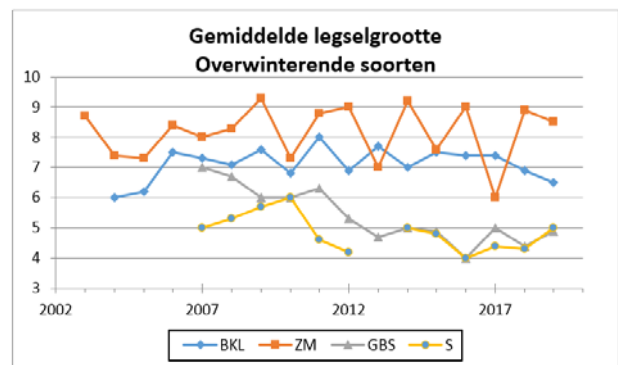
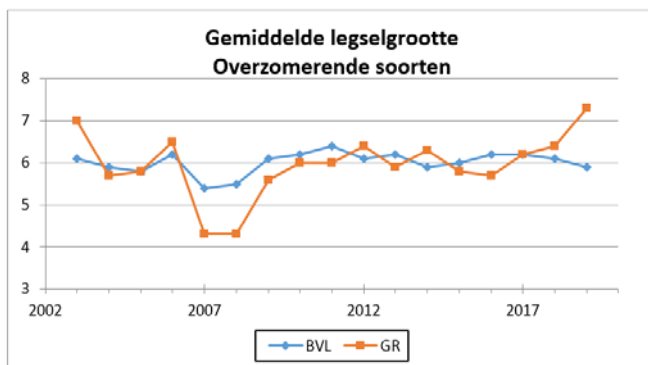
In de grafiek hieronder wordt een overzicht gegeven van de gemiddelde legselgroottes van het eerste legsel en het vervolglegsel van de Koolmees (de soort waar de meeste gegevens over zijn). De legselgrootte van het eerste legsel was met 8,6 eieren net iets kleiner dan het langjarig gemiddelde van 8,7 eieren. De legselgrootte van de vervollegsels, was met 6,2 eieren, ook laaggemiddeld.

Voor de Pimpelmees was het eerste legsel dit jaar, met 10,3 eieren ook iets groter dan het langjarig gemiddelde van 10,1 eieren. Net als bij de Koolmees waren echter de vervollegsels (6,2 eieren) ook aan de kleine kant.

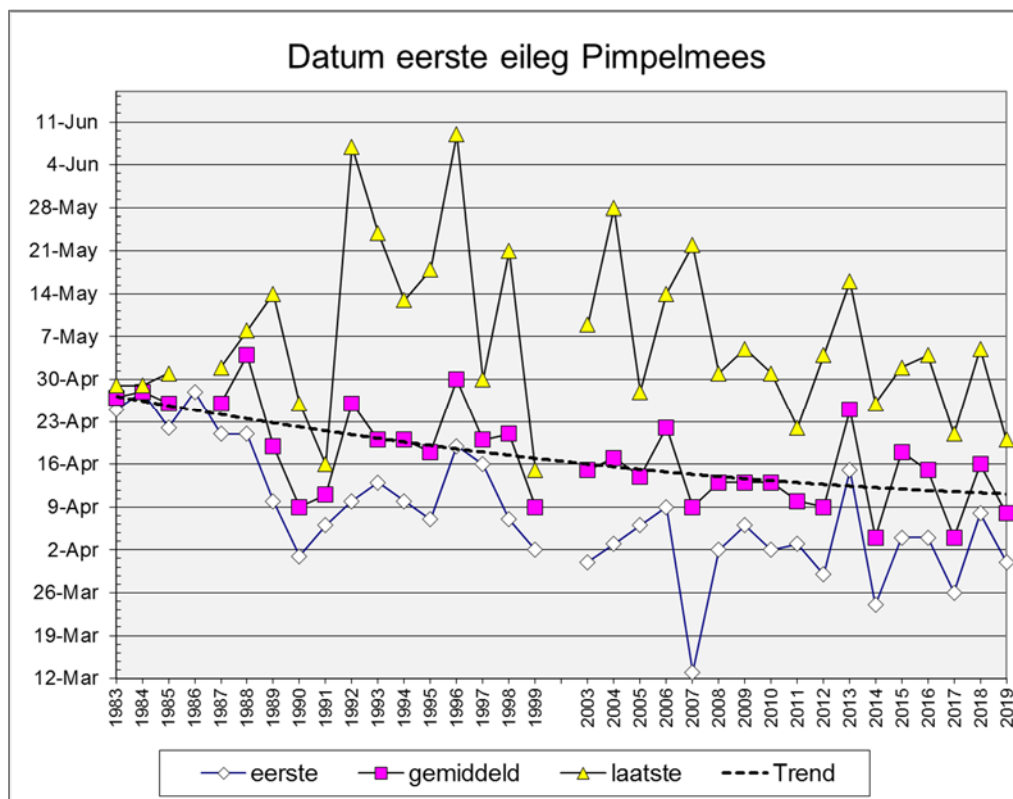
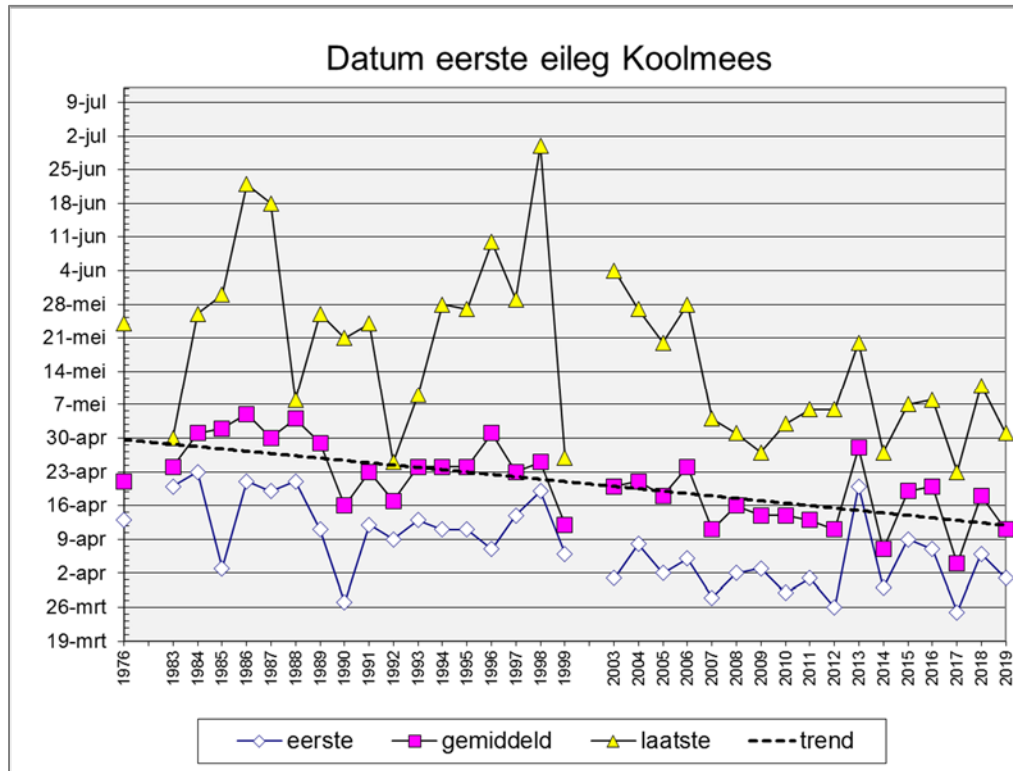
De gemiddelde legselgrootte van de Gekraagde Roodstaart (7,3 eieren) is hoger dan het langjarig gemiddelde van 5,6 eieren en de hoogste gemeten sinds 2003. Ook de Zwarte mees (gemiddeld 8,5 eieren) was hooggemiddeld. De legselgroottes van Bonte vliegenvanger (5,9 eieren) en Spreeuw (5,0 eieren) waren gemiddeld. Voor de Boomklever (6,5 eieren) en Grote bonte specht (4,9 eieren) waren de legsels aan de kleine maat en lijken de laatste jaren onder druk te staan, maar er zijn niet veel legsels waarop dit gebaseerd is.

2.16 Gemiddelde datum eerste eileg

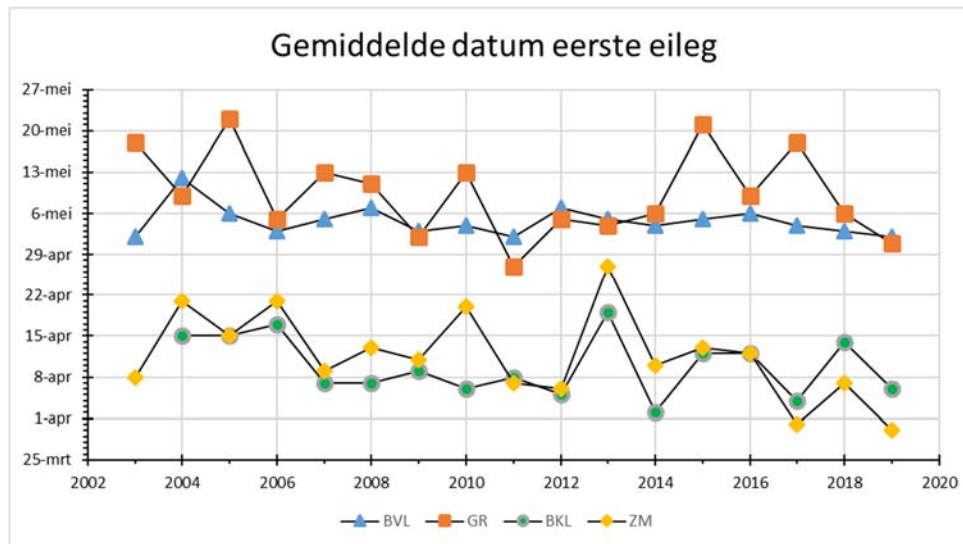
Met 11 april was de gemiddelde eerste eidatum voor de Koolmees een week vroeger dan vorig jaar en gemiddeld over de laatste 15 jaar. De gemiddelde eerste eidatum van de Pimpelmees, op 8 april, was ook ongeveer een week (8 dagen) vroeger dan in 2018. Voor

beide soorten was het allereerste ei dat gelegd werd (1 april voor de Koolmees en 31 maart voor de Pimpelmees) ook gemiddeld over de laatste 15 jaar.

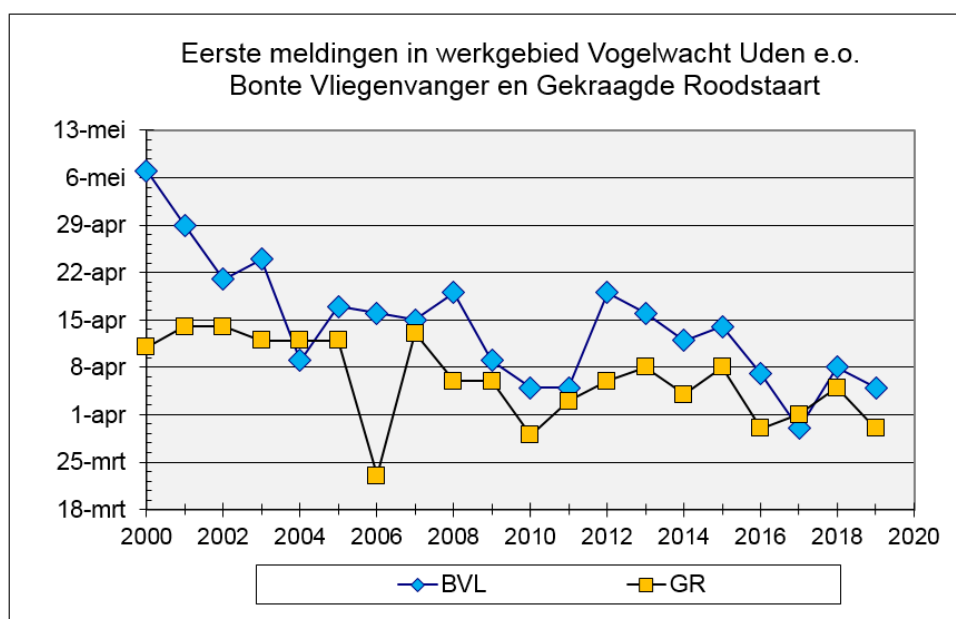
De Boomklever begon gemiddeld op 6 april en de Zwarte mees was eindelijk weer eens de vroegst eileggende soort met een gemiddeld begin op 31 maart met de eileg van de eerste legfels.

De Bonte vliegenvanger en de Gekraagde roodstaart, die in Afrika overwinteren, begonnen, respectievelijk 2 en 1 mei; gemiddeld en vroeggemiddeld.

2.17 Aankomst Afrikagangers

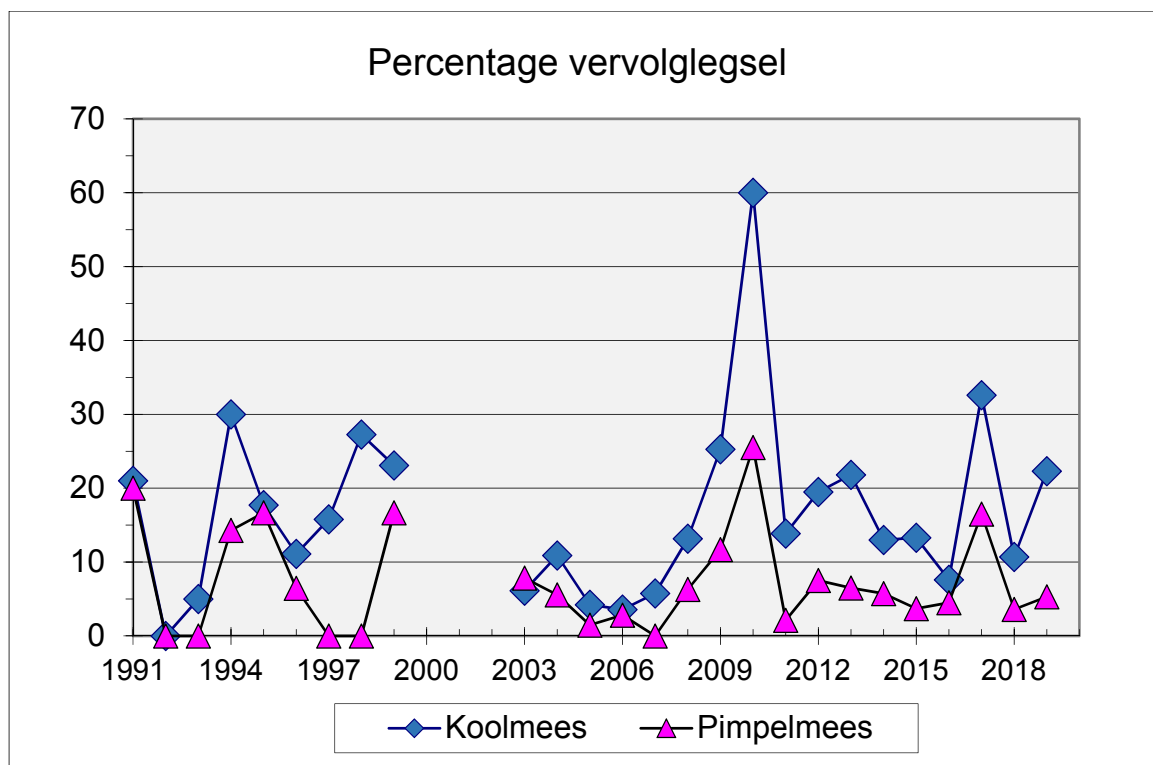
Dit jaar werden in het werkgebied van Vogelwacht Uden de Afrikagangers vroeggemiddeld voor het eerst gemeld. De Bonte vliegenvanger werd op 5 april en de eerste Gekraagde Roodstaart van de regio werd op 30 maart gezien in het werkgebied van de Vogelwacht Uden e.o. in de Maashorst.

2.18 Percentage vervollegsels

Omdat we zelf geen ringonderzoek doen en dus niet weten wie de ouders precies zijn, moeten de tweede legsels eigenlijk vervollegsels genoemd worden. Daarbij zitten ook nesten van paren die in de eerste plaats een nest verlieten of verloren en weer opnieuw begonnen.

Tot vervollegsels worden ook die legsels gerekend waarvan de eerste eileg plaatsvindt een maand nadat de eersten van die soort begonnen zijn. De vroegste Koolmees begon dit jaar op 1 april met de eileg, de Pimpelmees op 31 maart. Alle legsels na respectievelijk, 1 mei en 30 april 2019, worden dus vervollegsels genoemd. Voor de Koolmees waren dit 93 legsels (22,3%) een verdubbeling van vorig jaar en hoog vergeleken met het langjarig gemiddelde van 16,7%. Van de Pimpelmees waren er maar 6 vervollegsels (5,3%) en dat is laaggemiddeld ten opzichte van het langjarig gemiddelde van 6,9%. Normaal is het vervolgpercentage van de Pimpelmezen ongeveer 40% van die van de Koolmees, dit jaar was dat maar 24%.

2.19 Totaalbeeld van alle soorten

Soort	Bezettings- graad	Broed- succes	Legselgrootte	Vervolglegsel - percentage	Totaal beeld 2019
K	↑↑	↔	↔	↑↑	↑
P	↓↓	↔	↔	↔	↓
BVL	↔	↔	↔	nvt	↔
BKL	↑↑	↑↑	↓	nvt	↑↑
GR	↓	↓↓	↑↑	nvt	↔
ZM	↓	↓↓	↑	nvt	↓
GBS	↑↑	↓↓	↓	nvt	↓
S	↑	↔	↔	nvt	↔

↑↑: Hoog
↓↓: Laag

↑: Hooggemiddeld
↓: Laaggemiddeld

↔: Gemiddeld

Jonge Spreeuwen

Bonte vliegenvangernest

3 Nestkasten voor bestrijding overlast Eikenprocessierups

Dit jaar zijn er op Camping Hartje Groen 40 nestkasten opgehangen om te bekijken of deze zouden kunnen bijdragen aan de bestrijding van de overlast van de Eikenprocessierups (hierna afgekort tot EPR).

3.1 Introductie

Begin 2019 werden we benaderd door Joep Manders, beheerder van Charme Camping Hartje Groen in Schaijk. Zij hadden al een paar jaar overlast van de EPR en wilden een natuurvriendelijke en ecologisch verantwoorde oplossing. Het probleem met de EPR is dat die in het vierde vervellingsstadium als rups brandharen krijgen die ze kunnen laten vallen en als mensen daarmee in aanraking komen dit kan leiden tot blaren en ernstige jeuk, en dat wil je natuurlijk niet op een camping.

In 2017 en 2018 werden op de camping EPR bestreden door het wegzuigen en het wegbranden van de kapsels waaronder de rupsen zich schuilhouden. Dit is een langdurig en daardoor duur en specialistisch werk. Een andere oplossing die gemeentes vaak toepassen bij eikenlanen aan de openbare weg is het massaal sproeien van gif waardoor deze soort bestreden wordt. Deze middelen zijn echter niet soort specifiek en doden ook alle andere insecten.

Een van de oplossingen die de laatste jaren gepropageerd worden is het ophangen van nestkasten voor mezen in de buurt van de eiken waar de EPR inklimt en dus direct op de plaats waar overlast is en ervaren wordt. De mezen zouden dan de rupsen uit hun kapsel plukken en aan hun jongen in de nestkasten voeren. Sinds twee jaar publiceert met name Silvia Hellingman van Hellingman Onderzoek en Advies onderzoek naar deze methode (zie literatuur en links onderaan dit artikel).

De nestkastenwerkgroep van de Vogelwacht Uden e.o. wilde graag meewerken aan een beperkte studie naar het effect van deze maatregel op de overlast van de EPR. Willie Bergmans leverde in februari heel snel 40 nestkasten die gelijk door Leo Ballering en Mignon van de Wittenboer zijn opgehangen op acht plaatsen op de camping rond eiken waar in voorgaande jaren het meeste overlast was geweest. Later werd er nog een nestkast ontdekt die door bezoekers is opgehangen, natuurlijk werd deze ook gecontroleerd. Noud van de Berg en Ria de Vent hebben de kasten dit jaar gecontroleerd. Als er predatie van mezen/vogels op de EPR gezien zou worden dan zou Mignon dit proberen op camera vast te leggen en eventueel met een wildcamera op afstand monitoren

3.2 De Praktijk

In hoofdstuk 1.12, zijn de resultaten van de 40 opgehangen nestkasten te zien... in het kort: van de 41 kasten bleven er 19 leeg (46%). In zestien kasten broedde de Koolmees (39%), in zeven kasten de Pimpelmees (17%), in één een Bonte Vliegenvanger (2%) en in één een Boomklever (2%).

Hartje Groen 2019	Legsels	Eieren	Jongen uit	% jongen	# Jongen uitgevlogen	% Jongen uitgevlogen	Broed-succes
Koolmees	15	139	113	81%	94	83%	68%
K vervolg	5	30	20	67%	19	95%	63%
Pimpelmees	7	67	37	55%	36	97%	54%
Boomklever	1	7	7	100%	7	100%	100%
Bonte vliegenvanger	1	5	4	80%	4	100%	80%
Totaal	29	248	181	73%	160	88%	65%

Begin mei werden er door de controleurs dode Koolmezen gevonden in een nest en verzameld voor een ander onderzoek naar gehaltes van bestrijdingsmiddelen in mezen. Navraag bij de beheerder van de Camping leerde ons dat er net die week daarvoor een EPR bestrijdingsactie had plaats gevonden waarin de eiken preventief waren behandeld zijn met een XenTari, een biologisch insecticide / bacteriepreparaat op basis van de Bacillus Thuringiensis satam Aizawal in water. Dit middel claimt het volgende: "niet schadelijk voor mens en milieu. Ook de natuurlijke vijanden van de rups, zoals sluipwespen, vliegen, bijen en mijten worden niet door het middel aangetast". Het middel werkt als volgt: de rupsen eten de blaadjes die met dit middel behandeld zijn, via enzymatische afbraak in de maag van de rups worden de eiwitkristallen van de bacillus afgebroken tot toxinen. Deze toxinen binden zich aan receptoren op de darmwand en doorboren deze ook. De rups wordt volledig aangetast en sterft uiteindelijk.

Na analyse van de leeftijd van de gevonden dode mezen bleek dat deze vlak voor of precies op de dag van de rupsenbestrijding had plaats gevonden en dat ze dus waarschijnlijk niet zijn overleden als gevolg van de die bestrijding. De claim van het middel dat het geen niet schadelijk is voor het milieu is echter maar relatief... het doodt alle rupsen van dag- en nachtvinders, niet alleen die van de EPR, en daarmee de voornaamste voedselbron van jonge vogels, het middel kan dus grote effecten hebben op de biodiversiteit

Eind mei werden er weer plakaten gevonden en, wijs geworden door ervaring werden deze bestreden door de plakaten te behandelen met lijm waardoor ze dichtgeplakt worden en er geen brandharen uitvallen en daarna verwijderd kunnen worden. Bij de nestkasten in de buurt waren de jongen toen al uitgevlogen.

Begin juni werden er plakaten EPR gevonden (die al wel behandeld leek te zijn) bij nestkasten met nummers 21, 30, 31 en 36 en 40. Toen waren alle legsels al uitgevlogen. Die jonge mezen verzamelen zich na het uitvliegen voor de veiligheid in grotere groepen en struinen het bos af naar voedsel. Zo komen ze buiten het territorium van de ouders terecht en heeft uiteindelijk het ophangen van kastjes in de buurt van deze bomen niet zoveel zin.

3.3 Overlast

In een evaluatiegesprek met de campingbeheerder bleek dat ze dit jaar veel EPR plakaten hebben gehad, veel meer dan vorig jaar. Een enkele gast had huiduitslag, die ook mogelijk tijdens een wandel- of fietstocht opgelopen kon zijn, maar er was vooral landelijk veel comotie, die heel goed het psychologisch effect zou kunnen zijn van de grote media-aandacht voor dit onderwerp. Na de bestrijdingsactie met het biologische middel is er nog veel geld uitgegeven aan het plakken en opzuigen van de rupsen. Hiermee hield men Hartje Groen wel rupsenvrij en was er nagenoeg geen overlast voor de kampeerders.

3.4 Conclusie

Uiteindelijk werd er veel meer overlast gemeld door de campinghouder dan in voorgaande jaren. Hierdoor zagen zij zich genoodzaakt toch meerdere bestrijdingsacties uit te voeren, een eerste preventief en later meerdere acties. Door deze acties was het effect van de nestkasten op de EPR en zijn overlast helaas niet te analyseren maar de nestkasten waren dus zeker niet het wondermiddel waarop gehoopt was.

Dit komt waarschijnlijk hoofdzakelijk door het verschil in timing tussen het uitvliegen van de jonge vogels (midden mei) en de rupsen in het brandharenstadium (ongeveer een maand later).

Als er al een effect zou zijn dan zou dat komen door de algemene vergroting van het aantal prederende vogels in het gebied (meer jongen doordat er ook in nestkasten gebroed wordt) en dus ook van de toegenomen biodiversiteit. De nestkasten hoeven dus niet per se bij de rupsenhotspots te hangen.

Bovendien is het gebruik van welke bestrijdingsmiddel dan ook ten strengste af te raden, elk middel zal een onbedoeld bij-effect hebben op de biodiversiteit waardoor je uiteindelijk het ene gat met het andere vult.

3.5 Links en literatuur

3-JUL-2018 Koolmezen eten zelfs poppen van eikenprocessierups

<https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=24460>

20-APR-2019 Film: Mezen en ringmussen jagen op jonge eikenprocessierupsen

<https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=25128>

14-mei-2019 Ook kauwen hebben eikenprocessierupsen ontdekt

<https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=25168>

10-JUL-2019 Voor eerst op film: koolmees voert processierups aan jongen

<https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=25324>

<https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=25304>

1-sep-2019 Natuurlijke bestrijding eikenprocessierups ook tweede jaar zeer succesvol

<https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=25453>

4 Nestplan voor Zwarte mees, Kuifmees en Matkop

Door Noud van den Berg

4.1 Introductie

In het afgelopen schooljaar heb ik vanuit de opleiding Docent en Kennismanager Recreatie- en Gezelschapsdieren en in opdracht van Vogelwacht Uden een nestplan opgesteld voor de Zwarte mees, de Kuifmees en de Matkop in De Maashorst. De broedvogelpopulaties van deze drie mezensoorten laten de afgelopen jaren zowel in De Maashorst als in de rest van Nederland een negatieve trend zien en kunnen wel een steuntje in de rug gebruiken. Het doel van de opdracht was het opstellen van een concreet plan voor het stimuleren van natuurlijke nestgelegenheden voor de hierboven genoemde soorten (onder andere door passend natuurbeheer) en het inzetten van geschikte kunstmatige nestgelegenheden zoals nestkasten. Zowel de Zwarte mees als de Kuifmees en de Matkop broeden slecht in nestkasten. Nestkastenonderzoek is erg van belang bij verder onderzoek naar de broedbiologie van vogels en wanneer deze soorten gestimuleerd kunnen worden tot broeden in nestkasten dan kan dit zeer waardevolle informatie opleveren die ons hopelijk helpt bij de bescherming van deze soorten in Nederland. Ik heb dit nestplan opgesteld met behulp van literatuuronderzoek en met behulp van gegevens uitgebracht door onder andere Sovon Vogelonderzoek Nederland, NESTKAST en de Nestkasten- en Inventarisatiewerkgroepen van Vogelwacht Uden. NESTKAST is het landelijk netwerk voor onderzoek naar nestkastbroeders waar ook Vogelwacht Uden aan deelneemt. Vanwege de beperkte tijd is het opgestelde nestplan niet in de praktijk getest, maar fungeert het in de eerste plaats als opstapje voor experimenten in het veld. Hoewel het is toegespitst op toepassing in De Maashorst is het plan zeker ook voor de rest van Nederland interessant. Hier volgt een kort verslag van mijn bevindingen en de verkregen resultaten.

4.2 Zwarte mees

De Zwarte mees (*Parus ater*) lijkt in eerste instantie misschien wat op een bleke Koolmees (*Parus major*), maar heeft anders dan de Koolmees een opvallende witte vlek op het achterhoofd en is een stuk kleiner. Het is zelfs de kleinste mees van Europa. Onze Zwarte mezen zijn vooral te vinden in grote aanplanten van naalddhout, waarbij ze de voorkeur geven aan sparren. Zwarte mezen komen ook voor in gemengde bossen met loofhout, maar dan wel in lagere dichtheden.

Oorspronkelijk komen er in Nederland geen grote aaneengesloten oppervlaktes naaldbos voor, maar dat veranderde toen men in de vorige eeuw massaal naalddhout ging aanplanten. Waarschijnlijk nam het aantal Zwarte mezen in Nederland hierdoor erg toe. Vanaf ongeveer 1985 wordt er echter een afname gezien. Tussen 1990 en 2015 is de Nederlandse broedvogelpopulatie van de Zwarte mees zelfs gehalveerd. In 2017 werd de soort dan ook in de categorie 'Gevoelig' van de Rode lijst van Nederlandse broedvogels gezet. Het oppervlakte naalddhout in Nederland wordt kleiner door natuurlijke processen,

selectieve kap en een veranderde plantkeuze, maar er wordt ook een achteruitgang gezien van de populatie Zwarte mezen in gebieden waar het aandeel naalddhout weinig is veranderd. De precieze oorzaak hiervan is tot dusver onbekend. Ook in De Maashorst wordt een achteruitgang gezien. Het aantal broedparen van de Zwarte mees halveerde tussen 2002 en 2010. Door middel van natuurtechnisch bosbeheer wordt voormalig productiebos in De Maashorst omgevormd naar gevarieerd bos, waarbij vooral gebiedsvreemde soorten als Grove den en Douglasspar gekapt worden. Dit zou de achteruitgang van de Zwarte mees in De Maashorst deels kunnen verklaren.

Net zoals de algemene Koolmees en Pimpelmees (*Cyanistes caeruleus*) is de Zwarte mees een holenbroeder. Erg kieskeurig zijn ze niet. Nesten worden gemaakt in holtes in bomen of muren, maar ook wel eens in de grond, zoals in een konijnenhol of muizengang. Ook nestkasten worden gebruikt. Op De Maashorst zijn er gedurende vele opeenvolgende jaren broedgevallen van Zwarte mezen in nestkasten gevonden, maar sinds 2012 zijn die aantallen erg gedaald. De broedtijd vindt plaats van begin april tot eind mei. Anders dan bij Koolmezen en Pimpelmezen zijn Zwarte mezen voor hun broedsucces veel meer afhankelijk van vervolglegsels. Bij de Zwarte mees komen deze vaak voor en zijn ze vaak groter dan de eerste legsels. Een waarschijnlijke verklaring voor dit fenomeen is dat de voedselpiek in naaldbossen veel breder is dan die in loofbossen en vaak ook later in het seizoen valt.

Hoewel Zwarte mezen niet onwillig lijken in het gebruik van nestkasten, lijkt competitie met de dominantere Kool- en Pimpelmezen het aantal broedgevallen van Zwarte mezen in nestkasten erg te beperken. Succesvolle broedgevallen worden vaak gevonden in kleinere mezenkasten met een kleine invliegopening. Koolmezen zijn voor dit soort kasten te groot. De Zwarte mees lijkt een lichte voorkeur te hebben voor spleetvormige of ovale invliegopeningen ten opzichte van ronde invliegopeningen. Voor de Zwarte mees lijkt het dus de beste optie om nestkasten aan te bieden die te klein zijn voor hun concurrenten, de Pimpelmees en de Koolmees. Details met betrekking tot maten van de nestkast, materiaal en ophangplek zijn te vinden in het overzicht aan het einde van dit verslag. In De Maashorst dienen de kasten opgehangen te worden in de bekende Zwarte mezenterritoria. Vooral de territoria op de Schaijkse Heide en bij Drie Vennen zijn hierbij van belang. Daar zijn de laatste jaren namelijk de meeste broedgevallen van Zwarte mezen in nestkasten gevonden. Wat bosbeheer betreft is het vooral van belang dat kleine percelen met voornamelijk oude naaldbomen intact blijven, waarbij de bomen de kans krijgen om oud te worden, te rotten en de mezen te voorzien van natuurlijke nestgelegenheid. Door gekapte bomen te laten liggen wordt ook nestgelegenheid gecreëerd.

4.3 Kuifmees

Vergeleken met de felgekleurde Kool- en Pimpelmees is de Kuifmees (*Lophophanes cristatus*) maar een onopvallend gekleurde vogel. Wat natuurlijk wél opvalt is zijn prachtige driehoekige kuif. Ook de Kuifmees is een echte naaldbosbewoner en zelfs nog meer aan naalddhout gebonden dan de Zwarte mees. Gemengde bossen worden ook wel bewoond, zo lang er maar voldoende naalddhout aanwezig is. Kuifmezen hebben een

voorkeur voor dennen en zijn daarom vaker op hoge, droge gronden te vinden waar meer dennen groeien.

Wat habitat betreft vertonen de Kuifmees en de Zwarte mees nogal wat overeenkomsten, maar het onderscheid zit vooral in één belangrijke eigenschap. Anders dan de Zwarte mees, die bestaande holtes gebruikt als nestgelegenheid, hakt de Kuifmees namelijk zelf een holte uit in het vermolmd hout van een stronk of een gedeeltelijk dode boom.

Nestholtes worden vooral uitgehakt in rottende dennen en in stammen van loofbomen als de berk. Hiervoor moet er genoeg zacht rottend hout aanwezig zijn. Bestaande holtes en nestkasten worden maar matig gebruikt. Tussen 2005 en 2010 zijn er verschillende broedgevallen van Kuifmezen gevonden in nestkasten op De Maashorst. De broedtijd van de Kuifmees vindt plaats van half april tot juli, waarin 1 tot 2 legsels worden bebroed. Net als bij de Zwarte mees namen de landelijke aantallen van de Kuifmees in de vorige eeuw waarschijnlijk toe door de grootschalige aanplant van naaldbos. Nu het aandeel naaldhout in Nederland vermindert, laat de Kuifmees een achteruitgang zien, maar minder snel dan verwacht werd. De Zwarte mees, die veel minder aan naaldhout gebonden is, doet het veel slechter. De oorzaak voor dit verschil is nog niet bekend. Ondanks de landelijke achtergang bleef de broedvogelstand van de Kuifmees in Brabant stijgen in de periode 1990-2007, maar wel met pieken en dalen. In De Maashorst is het aantal broedparen echter gehalveerd tussen 2002 en 2010. Net als bij de Zwarte mees kan deze achtergang deels verklaard worden door het veranderde bosbeheer in het natuurgebied.

Het feit dat Kuifmezen hun eigen nestholtes uithakken, lijkt een logische verklaring te zijn voor het feit dat ze niet graag gebruik maken van nestkasten. Broedgevallen in standaard mezenkasten zijn relatief zeldzaam, maar ze komen wel voor. Er lijkt echter geen specifiek type nestkast te zijn waarvoor de Kuifmees een voorkeur heeft, behalve dat ze het liefst gebruik maken van erg oude nestkasten. Daarom het advies om oude nestkasten vooral te laten hangen.

Bij het ontwerpen van kunstmatige nestholtes voor Kuifmezen lijkt het zinvol om deze zoveel mogelijk op natuurlijke nestplekken te laten lijken en ze de mogelijkheid te geven deze zelf uit te hollen. Nestkasten gemaakt van berkenstammen en gevuld met houtmoolm lijken redelijk gebruikt te worden. Andere materialen die gebruikt kunnen worden zijn bijvoorbeeld houtschaafsel, zaagsel of polystyreen. De natuurlijke materialen kunnen worden vermengd met behangplak, om de inhoud wat steviger te maken en het uithakken te stimuleren. Ook kunnen standaardkasten aan de voorkant beplakt worden met schors of een gedeelte van een stam, om deze een natuurlijker uiterlijk te geven. Details met betrekking tot maten van de nestkast en de ophangplek zijn te vinden in het overzicht aan het einde van dit verslag.

In De Maashorst dienen de nestkasten opgehangen te worden in de bekende Kuifmezenterritoria. Wat bosbeheer betreft wordt de Kuifmees geholpen met dezelfde beheermaatregelen als de Zwarte mees. Door berken te laten groeien tot een breedte van minstens 30 cm op borsthoogte en deze daarna af te zagen, blijven er boomstompen over die Kuifmezen als nestplek kunnen gebruiken zodra deze rot genoeg zijn. Bomen kunnen ook geringd worden, maar het rottingsproces gaat daarbij langzamer dan bij het afzagen.

4.4 Matkop

De Matkop (*Poecile montanus*) kenmerkt zich toch wel een beetje door zijn luide nasale roep. "DÈÈÈH-DÈÈÈH-DÈÈÈH-DÈÈÈH". Verder is het eigenlijk maar een onopvallend vogeltje, dat ook nog eens heel erg op een andere mezensoort lijkt, de Glanskop (*Poecile palustris*). Toch verschillen ze onder andere van elkaar in hun habitatkeuze en doordat de Glanskop gebruikt maakt van bestaande nestholten en de Matkop deze, net als de Kuifmees, liever zelf uithakt. Ten slotte doet de Glanskop het best aardig in Nederland. Dat kunnen we niet zeggen over de Matkop.

Net als de Zwarte mees staat de Matkop op de Rode lijst van Nederlandse broedvogels. De landelijke stand is gehalveerd sinds 1990 en de precieze oorzaak van deze achteruitgang is alles behalve duidelijk. In De Maashorst is de broedvogelstand van de Matkop tussen 1996 en 2010 met maar liefst 70% afgenomen. Een forse daling. De soort doet het niet alleen slecht in Nederland, in heel West-Europa wordt een sterke achteruitgang gezien.

Het ideale habitat voor de Matkop is jong, laag bos met veel loofhout, een goed ontwikkelde struiklaag, veel dood hout en een hoge grondwaterspiegel. Moerasbossen als elzenbroek, berkenbroek, wilgenbos en aangeplante populierenbossen zijn favoriet. Matkoppen zijn ook te vinden in naald- en loofbossen met weinig structuur, maar hier is de dichtheid veel lager.

De Matkop onderscheidt zich vooral van andere mezensoorten vanwege zijn voorkeur voor jonge bossen. De meeste mezen verschijnen in wat oudere bossen, wanneer er genoeg oud hout met geschikte nestgelegenheden te vinden is. Doordat Matkoppen zelf hun nestholte uithakken, kunnen ze ook jongere bosstadia bezetten. Mits er voldoende dood hout aanwezig is! Bossen met een hoge vochtigheid hebben een overvloed aan snel rottend hout en dat is precies wat de Matkop nodig heeft. De belangrijkste oorzaak van de achteruitgang van de Matkop lijkt het verdrogen van de bossen te zijn, maar daar is nog meer onderzoek naar nodig. Dit zou wel de achteruitgang van de Matkop in De Maashorst kunnen verklaren, waar verdroging al verschillende jaren een probleem is.

Als het gaat om het gebruik van nestholten dan hebben de Matkop en de Kuifmees redelijk wat gemeen. Dit geldt ook met betrekking tot nestkasten. Ook de Matkop lijkt erg onwillig in het gebruik daarvan. Toch worden Matkoppen wel eens in standaard nestkasten gevonden, maar lijkt er geen voorkeur te bestaan voor een specifiek type, behalve voor oude kasten. Ook hierbij het advies om oude nestkasten vooral te laten hangen. Op De Maashorst hebben voor zover bekend nog niet eerder Matkoppen in nestkasten gebroed. De eileg vindt plaats van begin tot midden april. De Matkop heeft meestal maar één legsel per jaar.

Net als bij de Kuifmees lijkt het zinvol om kunstmatige nestholten voor Matkoppen zoveel mogelijk op natuurlijke nestplekken te laten lijken. Eenzelfde soort nestkast als voor de Kuifmees zou daarom erg geschikt zijn. Vooral het gebruik van polystyreen heeft tot succesvolle resultaten geleid. Dit is echter geen natuurlijk materiaal, dus de vraag rijst in hoeverre we dit in onze bossen willen gebruiken. Details met betrekking tot maten van de nestkast en de ophangplek zijn te vinden in het overzicht aan het einde van dit verslag.

In De Maashorst dienen de kasten opgehangen te worden in de bekende Matkoppenterritoria. Wat bosbeheer betreft is het vooral van belang dat er genoeg staand (dood) hout overblijft. Gekapt hout dient niet afgevoerd te worden. Opstanden van berk, wilg en els moeten de kans krijgen om bomen van voldoende dikte te laten groeien. De belangrijkste beheersmaatregel met betrekking tot de Matkop is het terugdringen van de verdroging en het herstellen van de grondwaterstand in De Maashorst.

4.5 Conclusie

Hopelijk is dit nestplan een opstapje naar de bescherming van de Zwarte mees, Kuifmees en Matkop en hun leefomgeving en geeft het aanbieden van geschikte nestgelegenheden, zowel natuurlijke als kunstmatige, het gewenste steuntje in de rug. Onderzoek naar de broedbiologie van deze soorten kan een essentiële rol spelen bij het achterhalen van de oorzaken van de achteruitgang van deze soorten, die veelal onbekend zijn.

De eerste stap is het uittesten van de nestplannen in de praktijk, om erachter te komen in hoeverre deze soorten gebruik maken van de aangeboden nestgelegenheden. Zonder twijfel zal er nog het een en ander aangepast moeten worden. Niet alleen de Nestkastenwerkgroep van Vogelwacht Uden, maar ook andere vogelwerkgroepen in Nederland spelen hierbij een hoofdrol. Hopelijk is dit nestplan daarvoor een geschikte start.

Het volledige verslag "Nestplan Zwarte mees, Kuifmees en Matkop in De Maashorst" is op te vragen bij Vogelwacht Uden of bij mij persoonlijk via noudberg@hotmail.com. Hierin is ook de bronvermelding terug te vinden.

	Zwarte mees	Kuifmees	Matkop
Materiaal	Houtbeton.	Kasten gemaakt van berkenstammen, gevuld met houtmoolm, houtschaafsel, zaagsel (dit eventueel vermengd met behangplak) of polystyreen. Standaard nestkasten kunnen worden beplakt met schors of een gedeelte van een stam en gevuld worden met voorgenoemde materialen. Oude kasten lijken de voorkeur te hebben, deze laten hangen.	Hetzelfde als bij de Kuifmees.

	Zwarte mees	Kuifmees	Matkop
Maten	Kleinere mezenkast, 9x12x24 cm.	Standaard mezenkast, geen specifieke voorkeur.	Standaard mezenkast, geen specifieke voorkeur.
Invliegopening	26 mm	30 mm	30 mm
Hoogte	40-240 cm	200 cm	150-200 cm
Locatie	In de buurt van naaldbomen, het liefste aan een boom als Fijnspar of Grove den.	Naaldbomen in de buurt van Meidoorns en Struikheide.	Geen specifieke voorkeur. Matkop territoria en geschikte gebieden, vooral jong, laag bos met veel loofhout, een goed ontwikkelde structuurlaag en veel loofhout, hoge grondwaterspiegel.
Beheer	Kleine percelen met voornamelijk oude naaldbomen intact houden, wanneer er wel naaldhout gekapt wordt, bestaat de voorkeur voor jonge naaldbomen, deze laten liggen.	Hetzelfde als bij Zwarte mees. Berken niet meteen bestrijden, maar laten groeien en daarna afzagen zodat er stompjes overblijven.	Aanwezigheid van veel dood (staand) hout, gekapt hout niet afvoeren, goede structuurlaag bevorderen, delen laten volgroeien met bomen als berk, wilg en els, terugdringen van verdroging.

Géén Eikenprocessie rupsen maar rupsen van de Plaller!!

5 Weeroverzicht broedseizoen 2019

Van www.knmi.nl

5.1 Lente 2019 (maart, april, mei)

Zacht, vrij droog en zeer zonnig

Met een gemiddelde temperatuur van 10,2 °C tegen 9,5 °C normaal was de lente van 2019 zacht. Zowel maart als april waren zeer zacht, met resp. 8,0 °C en 10,9 °C tegen normaal 6,2 °C en 9,2 °C, maar de koele maand mei bracht het gemiddelde weer iets naar beneden met 11,7 °C tegen normaal 13,1 °C.

De lente begon onstuimig met veel wind en neerslag, maar temperaturen boven normaal. In de tweede helft van maart werd het rustig weer met slechts af en toe een zwakke storing en over het algemeen nog steeds temperaturen boven normaal. In de nacht koelde het een enkele keer af tot onder het vriespunt. Het koudst werd het op 19 maart in Deelen: -4,5 °C, de laagste temperatuur deze lente.

April kende een sterk wisselend weerbeeld, waarbij enkele koude dagen met (winterse) buien werden afgewisseld door zonnige perioden met zomers warme dagen. Op 7 april steeg het kwik voor het eerst dit jaar tot boven de 20°C, waarmee de eerste warme dag een feit was. Ook van 18 tot 24 april lagen de maximumtemperaturen bijna overal dagelijks boven de 20 °C. In de Bilt kwam het met 24,8 °C op 22 april en 24,9 °C op 24 april twee keer net niet tot een zomerse dag. Op veel plaatsen in het zuiden en oosten kwam het echter wel tot zomerse dagen; Arcen registreerde deze lente zelfs zes zomerse dagen. Het warmst werd het op 24 april in Deelen met 26,8 °C, de hoogste temperatuur deze lente. Mei verliep koel en kende weinig uitschieters. In de eerste helft van de maand kwam het lokaal af en toe tot nachtvorst, maar tot een officiële vorstdag kwam het niet.

De lente telde in totaal vijf vorstdagen (minimumtemperatuur onder 0,0 °C), tegen twaalf normaal. Het aantal warme dagen (maximumtemperatuur 20 °C of hoger) lag met zestien iets boven het langjarig gemiddelde van veertien. De lente telde geen zomerse dagen (maximumtemperatuur 25 °C of hoger), normaal zijn dit er vier.

De lente was aan de droge kant met gemiddeld over het land 154 mm neerslag tegen een langjarig gemiddelde van 172 mm. Maart was een natte maand met gemiddelde over het land 94 mm tegen normaal 68 mm. April en mei waren vrij droog, met resp. 27 en 33 mm neerslag tegen 44 en 61 mm normaal. Het grootste deel van de neerslag, ca. 90 mm, viel in de eerste helft van maart. Op 10 maart kwam het voor het eerst in ruim een jaar tot storm, met in Zeeland enige tijd windkracht negen. Het KNMI gaf code oranje uit voor

zeer zware windstoten in Zeeland, Zuid-Holland, Noord-Brabant en Limburg. Uitzonderlijk waren de zeer zware windstoten zo ver in het binnenland, met in Ell windstoten tot 119 km/uur.

De meeste neerslag viel in het noordoosten van het land, ca. 185 mm. Het droogst was het in het zuiden van het land met lokaal slechts 105-110 mm neerslag. In De Bilt viel 181 mm tegen 171 mm normaal.

Met over het land gemiddeld 593 uren zon tegen 517 uur normaal was de lente zeer zonnig. Dit is vooral te danken aan april, dat met 241 uur tegen 179 uur zeer zonnig was. De Bilt was die maand met 247 uur zon tegen 174 uur normaal goed voor een 4e plek in de lijst zonnigste aprilmaanden. Maart had ongeveer de gebruikelijke hoeveelheid zon met 129 uur en mei was iets zonniger met 223 uren zon tegen 213 uur normaal. Het zonnigst was het zoals gebruikelijk in het voorjaar langs de kust met in de Kooij bij Den Helder 647 uren zon. Het somberst was het in het zuidoosten van het land met in Arcen 521 uren zon. In De Bilt scheen de zon 586 uur tegen 502 uur normaal.

5.2 Zomer 2019 (juni, juli):

Zeer warm, zeer zonnig en aan de droge kant, extreme hitte in opnieuw een zeer warme zomer

Met in De Bilt een gemiddelde temperatuur van 18,4 °C tegen normaal 17,0 °C was de zomer zeer warm. Sinds 1901 waren er slechts drie zomers warmer, de warmste zomer was die van 2018. Alle zomermaanden waren warmer dan normaal, met als uitschieter juni, die met 18,1°C de warmste juni was sinds 1901. De temperatuurafwijking ten opzichte van normaal was in het zuiden en oosten duidelijk groter dan aan de kust. De hitte in het oosten werd versterkt doordat het daar zeer droog was. Er waren drie extreem warme perioden: eind juni, eind juli en eind augustus. Tijdens de hitte in juli werd de hoogste temperatuur sinds het begin van de metingen in Nederland waargenomen: 40,7 °C in Gilze Rijen op 25 juli. Het oude record, 38,6 °C van dateerde van 23 augustus 1944 in Warnsveld. Met een gemiddelde temperatuur van 18,4 °C was ook augustus ruim warmer dan normaal (17,5 °C), waarbij het in de laatste week extreem warm was met een record-late landelijke Hittégolf.

Juni begon warm met in De Bilt op 2 juni de eerste tropische dag (maximumtemperatuur 30,0 °C of hoger) van het zomerseizoen. Daarna lag de temperatuur onder invloed van storingen boven West-Europa tot en met het midden van de maand rond normaal. Vervolgens werd het warm onder invloed van hogedrukgebieden boven Midden- en Oost-Europa. Het hoogtepunt van warmte lag op 25 juni, in Hupsel werd het toen 36,5°C. Ook de minima waren op 24 en 25 juni met ongeveer 20°C bijzonder hoog. Na een korte onderbreking als gevolg van noordelijke winden werd het aan het einde van de maand opnieuw zeer warm.

Tot en met 22 juli was het onder invloed van Oceaandepressies wisselvallig en lagen de temperaturen rond normaal. De laagste temperatuur van de zomer werd op 4 juli in Twente gemeten: 3,9 °C. Op 10 cm daalde de temperatuur daar zelfs tot -1,6°C. Daarna werd onder invloed van een hogedrukgebied boven Oost-Europa met een zuidelijke stroming steeds warmere lucht aangevoerd.. Van 24 t/m 26 juli bevond Nederland zich in lucht die afkomstig was uit de Sahara. Er werden dan ook extreem hoge temperaturen gemeten, de hoogste sinds het begin van de waarnemingen. Op 24 juli werd het oude temperatuurrecord (Warnsveld ,38,6°C op 23 augustus 1944) in het zuiden verbroken. De volgende dag werd het op 8 stations in het zuiden en oosten warmer dan 40 graden, de hoogste temperatuur werd in Gilze Rijen gemeten, 40,7 °C. Op de 26^e werd het in Volkel nog net iets warmer dan 40 graden, daarna werd het beduidend minder warm, het eerst in het zuiden. In het noordoosten bleef het tot en met de 28^e nog tropisch warm. In de Bilt was er een Hittegolf van 6 dagen die eindigde op 27 juli. De etmaalgemiddelde temperatuur van juli kwam uit op 18,8 °C tegen 17,9 °C normaal.

De eerste tien dagen van augustus was het nog warmer dan normaal, vooral in het zuidoosten. Daarna werd het wisselvallig en vrij koel weer. De laatste tien dagen verliep grotendeels zeer warm met vanaf 22 augustus in het zuidoosten en vanaf de 23^e in vrijwel heel Nederland ongeveer drie dagen achter elkaar tropische maxima. Van 23 t/m 28 augustus was er een landelijke Hittegolf, de tweede van deze zomer. Sinds het begin van de waarnemingen was er nog nooit zo laat in het seizoen een landelijke Hittegolf.

In totaal werden in De Bilt 73 warme dagen (maximumtemperatuur 20,0°C of hoger), 25 zomerse (maximumtemperatuur 25,0 °C of hoger) en 11 tropische dagen gemeten, tegen respectievelijk 60, 21 en 4 normaal. In het zuidoosten waren er plaatselijk 87 warme dagen, dus op slechts vijf dagen werd het daar geen 20 °C. In het oosten en zuidoosten waren er meer dan 40 zomerse dagen met een maximum van 50 in Arcen. In Hupsel werd het grootste aantal tropische dagen geteld: 18.

De zomer was met gemiddeld over het land 184 mm regen aan de droge kant, het langjarige gemiddelde bedraagt 225 mm. Door het vaak buiige karakter van de neerslag waren de neerslagsommen grillig verdeeld over het land. De meeste neerslag viel in het noordwesten, Leeuwarden kwam tot 261 mm. In het oosten was de zomer net als vorig jaar zeer droog, In Hupsel viel niet meer dan 123 mm.

Juni was een natte maand met gemiddeld 82 mm tegen 68 normaal. De neerslag was ongelijk over het land verdeeld. In het oosten was het droger dan normaal: in de Achterhoek en Twente viel plaatselijk niet meer dan 25-30 mm. In het westen en midden viel ongeveer twee keer zoveel neerslag dan normaal, met in Noord-Holland plaatselijk meer dan 150 mm. Het natste KNMI-station was De Kooy met 140 mm.

Juli was droog: er viel landelijk gemiddeld 44 tegen 78 mm normaal. In Groningen viel plaatselijk maar 15 mm, in het zuidwesten en midden was het grootschalig gezien het

minst droog met plaatselijk 80 mm. Op het KNMI neerslagstation Steenwijksmoer in het zuiden van Drenthe viel tijdens een onweersbui op 12 juli in korte tijd maar liefst 133 mm, de maandsom was daar 157 mm. Ook in delen van Utrecht en Flevoland viel die dag veel regen, soms tot 80 mm in korte tijd, wat leidde tot wateroverlast.

Augustus was aan de droge kant. Er viel landelijk gemiddeld 59 mm, het langjarig gemiddelde bedraagt voor die maand 78 mm. Het noordwesten was duidelijk natter dan het zuiden. Tot en met 20 augustus was het wisselvallig onder invloed van storingen in onze omgeving, tijdens buien viel plaatselijk 20-40 mm terwijl het elders droog bleef. De hete periode vanaf 20 augustus verliep eerst droog, bij de overgang naar minder warm weer waren er enkele onweersbuien.

In totaal werden deze zomer drie dagen geteld met op tenminste één KNMI-neerslagstation 50 mm regen of meer. Het normale aantal bedraagt zeven. Op dergelijke dagen ontstaat vaak lokaal wateroverlast.

De zomer was zeer zonnig met gemiddeld over het land 756 zonuren tegen 608 uren normaal. Het zonnigst was het in het in De Kooy met ongeveer 785 uur zon, het minst zonnig was het in noorden met ongeveer 715 uur. Het station met het minste aantal zonuren was Lauwersoog met 701 uur. Juni was een zeer zonnige maand met 266 zonuren tegen normaal 201. Juli was met landelijk gemiddeld 236 uur (normaal 212 uur) wat zonniger dan normaal. In augustus lag het aantal zonuren met 248 uur ook ruim boven het normale aantal uren.

Jonge Bonte vliegenvanger

6 Dankwoord

Mijn dank gaat uit naar de leden van de werkgroep (zie hieronder), zonder wie al deze mooie resultaten niet gerapporteerd zouden kunnen worden. Speciale dank aan Noud van den Berg die een Nestplan voor Zwarte mees, Kuifmees en Matkop heeft gemaakt en die met Ria de Vent nestkasten op camping Hartje Groen heeft gecontroleerd!

Gebied	Controleurs	Gebied	Controleurs
Achter de Berg (AdB)	Martien van Dooren Wim van Lanen	Velp	Els Loeffen Jet van der Maaden Ruut Westerbeek
Goorsche Bossen (GB)	Arnold van Laanen Wim van Haandel	Maashorst Slingerpad (MS)	Folkert Nijboer Theo van de Velden Martin van Zanten Annetje Elfrink
Odiliapeel West (OW)	Huub Willems Johan van Roosmalen	Maashorst Drie Vennen (DV)	Tiny van Boekel Wim Vissers
Odiliapeel Oost (OO)	Harry Cornelissen Hermien en Lambert Verkuijlen	Maashorst Hengstheuvel (HH)	Leo Ballering Willie Bergmans
Doelenweg-Golfterrein (DoGo)	Dorien en Theo Versteegden Wim Abels	Maashorst Schaijk (Sch)	Conny Koenen Leo Ballering
Franse Baan (FB)	Paul Paar Sjef Bardoel	Het Mun	Ria de Vent
Hartje Groen (HG)	Noud van den Berg Ria de Vent		

Leo Ballering
September 2019